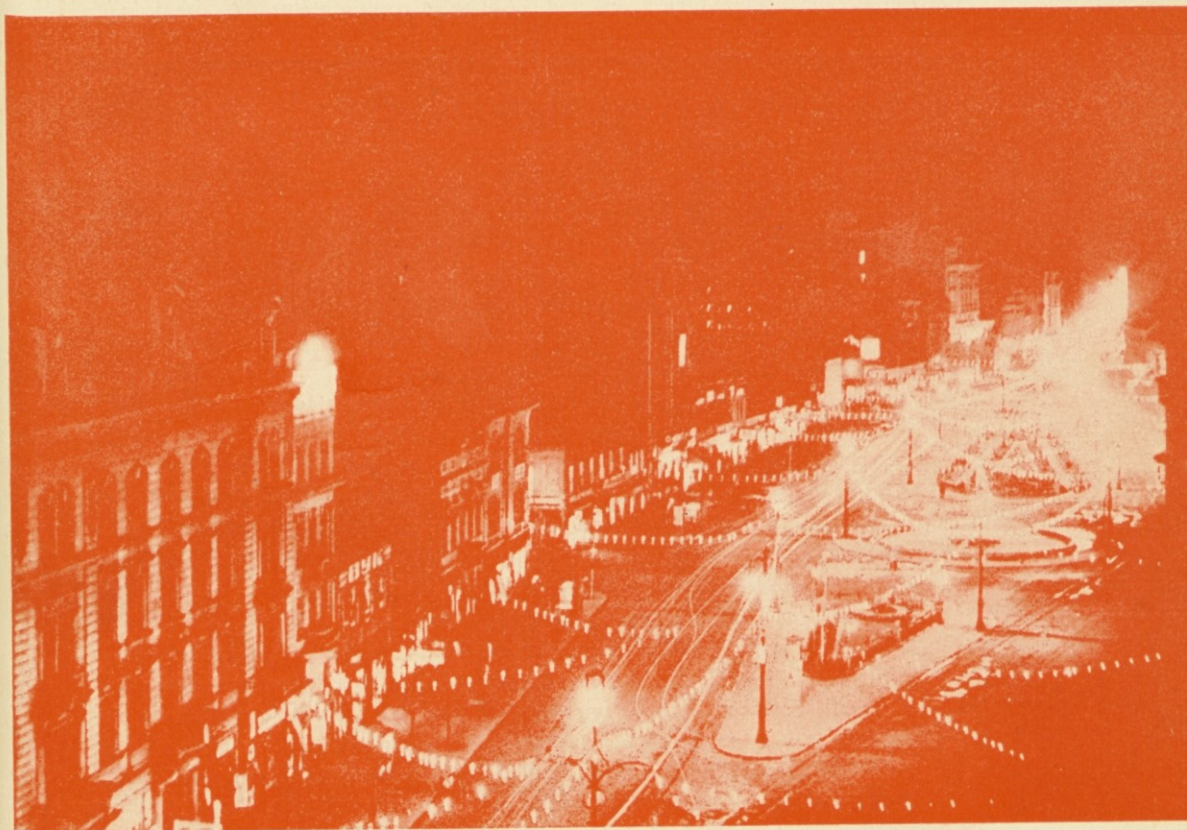

1934.-1935.

Razgati

List za odraslo mladino

9.

GOL!

Tekma med Nemčijo in Švico, ki je končala 4:0 za Nemčijo. Švica je zagrešila kot. Nemško levo krilo (1) je streljalo pred gol, kjer je švicarski vratar (3) odbil v polje pred nemško desno krilo (4). Tačas je steklo levo krilo nazaj (1) in desno krilo (4) je oddalo žogo srednjemu napadalcu (5), ki je zabil

z ostrim strelom neubranljivo v levi kot. Kaj se je zgodilo s številko 2? Zakaj je šla številka 2 z igrišča?

10. UREDNIKOVO PISMO.

Križanka „Jugoslavija“ je vzbudila mnogo zanimanja. Že drugi dan po izidu 7. številke sem prejel mnogo rešitev. Med prvimi so bili sledeči: Just Florenin, Šuster Julij, Prostor Darinka, Bombač Alojzij, Klančar Oskar, Debevec Anton, Lovrič Ivan, Planina Franc, Benčič Janez.

Drelse Otmar: Obe risbi, ki si jih poslal, sta dobri in primerni za „Razore“; škoda da je velikonočna številka že izšla. Prihranil ju bom za prihodnji letnik. — Princ Svetozar: Hvala za poslane risbe, ki si jih hitro in prav izvršil. Ali ti ni nihče pomagal? Če mi bo koncem letnika ostala še kaka nagradna knjiga, ti jo bom poslal. — Jez a Maks: Tvoja „Kmečka obramba pred Turki“ pride v prihodnji letnik „Razorov“ in boš zato prejel lepo knjigo. — Musek Vitko naj mi sporoči z dopisnico, ali je porabil svojo lansko nagrado Jadranske plovitbe sam, ali jo je odstopil komu drugemu. — Ciuha Ivan: Za 7. številko si poslal prepozno svojega „Sejalca“. Za 8. in 9. številko pa sem že dobil naslovne strani. Pripravi kaj za prihodnji letnik „Razorov“. — Gomilšek Alojz: Napiši rajši o svojem domu kaj v prozi. Kratko in zanimivo naj bo! — Beg Viktor in Medvešek Oto: Z vajinima križankama sem sicer zadovoljen, toda tisk ju ne more stlačiti tako v oval, kot sta vidva narisala. Zato sem vstavil križanko Marice. Drugič še kaj! —

Računska naloga. Če odštejemo od danega števila kako drugo število, dobimo manjše število ali celo nič, v algebrski lahko še manj kot nič. Jaz pa znam odšteti od števila 45 število 45, pa je ostanek tudi 45. Kdo zna izvršiti ta račun?

Začarani kvadrat Narišite kvadrat s stranico 3 cm, pa ga razdelite v 9 cm². V posamezne kvadrate vpišite nato števila od 19 do 27 tako, da bo vsota v navpičnih in vodoravnih vrstah vselej enako veliko število.

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO

III. LETNIK

1935

M A J

TONE GASPARI:

U ČITELJICA.

Sin moj, ko si ti rasel na soncu in v vetru kakor brin za vrtom, sem stala jaz v prahu. Iz dneva v dan sem bila strežnica, gojiteljica in mati sto življenjem, ki so bila kakor tvoje: hrepenela so nekam v neznano, kjer se brez števila sonc bori z viharji. Tam ni sten, ni črk, ni knjig, ni klopi. Jaz sem hotela z njimi in s teboj, pa me je zbudil zvonec, ki je zapel kakor ponoreli paznik. Prašna kreda je zaškripala — oči so ugasnile in povest se je porazgubila.

Kadar se je odprlo okno, se je sto življenj zgenilo, kakor bi prišel mednje silen dogodek. Mene je objel sveži zrak kot zdravilni strup in pljuča so se napolnila in se prelila, da sem se opotekla na stol. Takrat sem te vselej videla skozi okno, kako te je sonce užgalo v plamen. Smejal si se ter silil z rokami v kolobarje, da poženeš svoje življenje hitreje. Pa si nenadoma obstal; zakaj slutil si, da pojdeš tudi ti med zidove in klopi. Zunaj je bila povsod neprečitana povest, nepregledna pisana tabla in na široko odprto naročje. Tu za stenami je lezlo vase sto mladih, premladih življenj.

Sin moj, kako naj dam sto življenjem svoje življenje, ki se borim zanj iz dneva v dan zate? In odločeno je, da tudi s svojo vestjo gradim najbednejšemu izmed vseh pot do svetlega sonca! Kako naj svojo vest umijem pred teboj, ki me vprašuješ neprestano, zakaj nisem pri tebi, zakaj hodim med zidove in ne sedim s teboj med rožami in ti ne pripovedujem, pripovedujem? Nihče ne vidi vame, nihče, ki me sreča, ne pogleda mojega trpljenja; samo v moje lice se ozre in se čudi. Saj vsaka mati kljuje iz sebe kakor ptica pelikan, da se nekega dne vleže in zapre žalostne oči za dobroto, lepoto in veselje mladih. Jaz sem kljuvala že za sto življenj in sem preveč žalostna, da bi ti nosila izza zidov smeh in pogum za tvoje silno mlade in željne oči.

Slika k članku „Narodni guslari i pevači“.

Sin moj, in vendar je v moji žalosti in v mojem trpljenju vse, kar neprestano zahtevaš in dobivaš od matere.

Sin moj, ko bom umrla, boš živel v mestu. Mlade misli se ti bodo spreletavale kakor golobje pod soncem; nikjer jim ne bo miru. Tvoja kri bo živa in zdrava kakor zračni vrtnec iz gozda. Od segretega tlaka ti bo žarelo lice, od gosposkih izložb se ti bo utrinjala v veselih sinjih očeh mavrica in te bo napravljala še lepšega in mlajšega, kot boš v resnici. Vse mesto bo tvoje; vidim te, kako boš slok in postaven hitel v kino, v gledališče, na igrišče, k predavanju. Ponos te ne bo uklanjal nikjer in nikomer. Slišim sosede, ki te bodo takega srečale na ploščniku, ko se bodo nazijale po ulici, kako si podoben rajnki materi.

Moj sin, tvoja mati je zdaj kakor mlada in bleda. Oči so ji ugasnile, koža je prozorna kakor od stekla. Roke so koščeno trpljenje, kljub temu, da niso pokrite z žulji. Tresejo se, kadar zahrepene izpod odeje po tebi...

Vse to za sto življenj in za tvoje, tvoje življenje, moj ljubi sin!

ILKA VAŠTETOVA:

III. **ZAKLAD V EMONI.**

(Zgodovinska povest.)

Rodanu so se pošibela kolena. V silni razburjenosti je zaječal:

»Ubili so jih! Vse so pobili!«

In tipal je po temni koči, a otipal le prazne stene. Opotekel se je iz koč in zadel ob Celija, ki je prihajal iz gospodarjevega poslopja!

»Nikjer nikogar!« je dejal starec s tresočim se glasom.

»Oh, zdaj sem odšel od doma! Sloveni so vse pobili! Vse!« je Rodan naslonil glavo na trhlo steno prazne koč in glasno zajokal.

In Celij, stari zvesti Celij se je sesedel na kamenita tla, zakril obraz z rokami in tiho zaihtel. Tudi on si ni mogel misliti kaj drugega, nego to, da so Sloveni napadli Rufelijevo selo in ga opleni.

»Morda pa so jih odvedli v sužnost?« je zašepetal starec, ko se je nekoliko umiril.

Rodan je dvignil glavo in z objokanimi očmi pogledal starca... Ako bi bili Rufelijeви ljudje še živi! O, šel bi za njimi in jih rešil sužnosti.

»Vojvodo poiščem in on zapove svojim rojakom, naj izpuste naše ljudi.« se je odločil Rodan. »Za Valukom pojdem na emonsko gradišče. Mogoče nam on lahko pomaga.«

Celij si je z roko obrisal solzno lice in vstal.

»Imaš prav, Rodan. Ob prvem dnevnem svitu pojdeva v dolino.«

Prenočila sta na senu, ki sta ga dobila na podu. Še pred dnevnim svitom sta se odpravila po hribu navzdol. Pri studencu sta napojila konja, potem sta ju zajahala in kmalu sta bila v dolini. Spustila sta se v dir. Jutranja zarja se je svetila skozi vrhove stoletnih dreves, ko sta drevila skozi pragozd proti Savi. Na plitvini sta jo prebrodila in dirjala dalje po Emonski dolini proti gradišču. Že se je svetila razvalina nekdanje velike rimske trdnjave s hriba nad široko reko, ki se je razlivala po gradišču.

Celij je nastavljal roko na oči, pogledal na hrib, ki se je blestel v jutranjem soncu, in dejal:

»Zdi se mi, da popravljajo trdnjavo.«

Rodan se je kratko ozrl na hrib onstran reke in prikimal. Priganjal je konja k hitrejšemu diru. Sonce je že doseglo veliko emonsko gradišče, ko sta se jezdeca bližala obširnemu novemu poslopju, obdanem z visokim zidom. Stari Celij je iztegnil roko in pokazal:

»Glej! Oni zid stoji še izza časa, ko je obdajal dvorec Rufelijevega deda. Poslopje, ki ga vidiš za zidom, je zrastle iz razvalin onega dvorca. Deloma so menda Sloveni porabili staro zidovje.«

»Lep dvorec!« je občudoval Rodan.

»Vreden, da bi v njem stanoval knez,« je pritrdil Celij.

Ko sta se približala, so se odprla vrata v obzidju in nekaj oboroženih mož je prijahalo na cesto.

»Če naju napadejo!« je vzdihnil starec.

Rodan ni imel časa, da bi odgovoril. Zgodilo se je nekaj, česar Celij ni pričakoval. Eden izmed jezdecev je kriknil, vzpodbodel konja in ga zadrevil proti Rodanu. Istočasno je zakričal Rodan, skočil s konja in stekel jezdecu naproti, ki je tudi že zavihtel na tla.

»Rodan!«

»Tauro!«

Prijatelja sta se objela.

Medtem je tudi stari Celij že zdrknil s konja. Pokleknil je poleg živali na prašno cesto in dvignil sklenjene roke proti možu, ki se mu je bližal na konju.

»Gospodar! O, gospodar!« je zastokal starec, ko se je jezdec ustavil poleg njega. Jezdec je bil — Rufelij.

»Vstani, Celij!« je prijazno velel.

Toda zvesti Celij je zmajal z glavo.

»Nisem vreden, da bi stal pred teboj! O, gospodar, ubij me, nevrednega hlapca! Kriv sem tvoje nesreče!«

»Kakšne nesreče?« Kaj govoriš? Še nikoli nam ni bilo tako dobro. Glej, ta dvorec smo si postavili s pomočjo Slovenov. Sloveni ravnaajo z nami kakor s svobodnjaki. Vsega imamo dovolj. Vsa polja, travniki in gozdovi, ki so bili nekoč last mojega deda, so prešli v mojo posest.«

»O, gospodar, desetkrat več bi moglo biti tvojega, če bi bil jaz bolje varoval tvoj zaklad!«

»Kakšen zaklad? Ne razumem te.«

Celij je tedaj, jecljaje od strahu, povedal gospodarju, kaj je doživel, odkar je ostavil Rufelija zasledujoč Langobarda, ki je ukradel zaklad. Jokaje je starec končal:

»Zdaj leži tvoj zaklad kdovekje v globoki reki. Nikoli ga ne dobiš. In tega sem kriv le jaz.«

Rufelij pa se ni raztogotil, kakor je pričakoval zvesti starec. Nasmehnil se je in dejal:

»Kar potolaži se, Celij! Prav nič mi ni do izgubljenega zaklada. Našli smo tu mnogo dragocenejši zaklad, nego je oni mojega deda. Vstani in pojdi z nami, da se prepričaš!« Potem se je Rufelij obrnil k sinu in velel: »Tauro! Pelji Rodana k njegovi materi, pa pridi za nami!«

Strmé se je Celij dvignil iz prahu, zajahal konja in ga obrnil za gospodarjem. ... Zaklad? Še en zaklad, in še dragocenejši? ... Jahali so proti reki: Spredaj Rufelij, za njim pa Celij in nekaj drugih Rufelievih podložnikov. Prebredli so reko in se vzpeli na trdnjavski hrib onkraj nje. Ko so

dospeli na vrh, jih je tudi Tauro že dohitel. Razjahali so in privezali konje k drevesom. Potem so se napotili tja, kjer je že mrgolelo delavcev — Slo-venov, ki so popravljali trdnjavo. Odstranjevali so ruševine in postavljali novo zidovje. Rufelij in njegovi ljudje so se porazdelili med Slovence in slož-
no delali z njimi. Rufelij jih je učil, kako naj postavljajo kamenje, kako si pripravijo apno in napravijo malto ter še druge zidarske umetnosti, ki jih Sloveni dotlej še niso poznali, ker so si stavili povečini lesene domove.

Ves začuden je Celij odpiral oči, ko je videl gospodarja in njegovega sina, kako sta sama pridno sukala zdaj to, zdaj ono orodje in se v delu prav nič nista razlikovala od drugih. Kakor je sam slovenski župan, sivolasi Braslav, vihtel lopato, tako jo je sukal tudi Rufelij.

Stari Celij se je čudil sam pri sebi: Kako? Gospodar dela Slovenom najnižja dela kakor suženj? ... Zvestemu možu so stopile solze v oči. Stopil je k Rufeliju in mu hotel vzeti lopato iz rok, rekoč:

»Gospodar! Kaj vendar delaš? Dovolj, da opravi to delo tvoj hlapec!«

Rufelij se je ozrl na starca, se nasmehnil in mu odgovoril, ne da bi izpustil lopato iz rok:

»Kaj delam? Zaklad dvigujem.«

Starec ga je prestrašen pogledal ... Ali se je gospodu zmešalo?

Rufelij pa je nadaljeval:

»Ali ti nisem rekel, da smo našli tu mnogo dragocenejši zaklad, nego je bil oni mojega deda? Kaj praviš, kako se imenuje ta zaklad? Ali ga ne slutiš? Ali ga ne vidiš?«

Celij je zmajal z glavo. Rufelij pa je poklical sina:

»Tauro! Pridi sem! Povej Celiju, kakšen zaklad smo našli v Emoni med Slovenci.«

Tauro si je z roko obrisal potno lice in z veselo bleščečimi očmi je pogledal očeta, ki mu je pomežiknil.

»Sloveni pravijo temu zakladu ‚bratstvo‘,« je pojasnil starcu. »To je tako silen zaklad, da ga ne izčrpamo nikoli, pa če bi živeli tisoč let, ali ne, oče?»

»Da, sinko,« je pritrdil Rufelij. »Iz tega zaklada smo sezidali in opremili naš dvorec, iz njega so si Sloveni sezidali gradišče na razvalinah Emone, iz njega zidamo to trdnjavo in ves narod mogočnih Slovenov živi ob tem zakladu. Ne glej me tako začudeno, dobri Celij! Tudi ti boš črpal iz tega zaklada. Zapomni si: odslej nisem več tvoj gospod, nego tvoj brat. Svoboden si in delaš lahko, kar ti bratsko srce narekuje.«

Ubogo zvesto Celiјеvo srce je vztrepetalo ob besedi »svoboden«. Sklonil se je, zagrabil rob Rufelijeve obleke in ga poljubil.

»Gospod, ne pehaj me od sebe! Moja svoboda je le ob tvoji strani.«

Rufelij mu je ganjen položil roko na pohabljeno ramo in rekel:

»Vstani, Celij! Midva ostaneva skupaj kakor brata.«

Medtem, ko je Celij spoznal čudežen zaklad, je Rodan v novem lepem domu pripovedoval materi in vsem, ki so ga prišli poslušat o svojih doživljajih v tujini.

»Prej nisem verjel, zdaj pa vem, da je doma najlepše,« je sklenil pripovedovanje in se nasmehnil prijateljici Meli, ki je s preslico v roki pridno sukala nit poleg svoje matere, Rufelijeve žene.

»Ali pojdemo še kdaj na Goro sv. Marije, Mela?» je vprašal Rodan.

»Še,« je prikimala. »Ampak prej ti moram napresti nit in skati blago za novo obleko. Poglej, kakšno strgano krilo imaš!«

Rodan je pogledal po sebi navzdol in pojasnil:

»Iztrgal sem krpe za junaka, ki mi je rešil življenje.«

Mladec se je zamislil; rad bi bil vedel, kako je z junaškim županom Ratimirom. Ali je umrl? Ali bo okrevail?

(Konec prihodnjč.)

SLAVKO VESELIČ:

FILATELIJA ZA MLADINO.

Filatelija izobrazuje okus in budi misel za lepoto! Poštna znamka je služila včasih samo enemu namenu: bila je nekaka priznanica, da je poština plačana. Temu namenu je bila prilagoden tudi slika na znamki. Imela je številko, ki je predstavljala vplačano pristojbino. Razen številke so bili na znamkah stilizirani državni grbi, glave državnih poglavarjev in razni okraski.

Dandanes ni znamka samo priznanica, temveč je postala važno propagandno sredstvo. Z znamkami se vrši propaganda za turizem, trgovino, obrt in industrijo; važna je znamka tudi za politično propagando. Propaganda dosega svoj namen le tedaj, če deluje na gledalca s svojo originalnostjo ali s svojo lepoto. Zato ni nič čudnega, da so v novejšem času posvetile vse države prav posebno pažnjo izdelavi svojih znamk, da so pritegnile k temu delu največje umetnike in izkoristile najnovejše pridobitve grafične umetnosti. Posledice se kažejo v tem, da predstavljajo današnje znamke v mnogih evropskih in prekomorskih državah drobne umetnine v pravem smislu besede. Načrte zanje izvršujejo resnično umetniki, a tiskajo jih najmodernejši stroji za umetniško reprodukcijo.

Mimo lepote teh malih umetnin ne more niti najbolj okorel materijalist.

Znani so mi zbiratelji, ki niso nikdar imeli smisla za lepoto znamk, ki so kupovali znamke po cenikih, ne da bi se ozirali na njih slike. Danes opažam, da prav isti zbiratelji z občudovanjem primerjajo umetniško izdelavo znamk te ali one države, z drugimi, da, celo več: mnogi so sploh opustili nekdanje zbiranje po cenikih in so začeli zbirati samo take znamke, ki imajo umetniško vrednost brez ozira, kateri državi pripadajo.

Če je možna taka izprememba nazorov pri odraslih, ki so v borbi za obstanek in radi dnevnih skrbi kolikor toliko otopeli za lepoto in idealizem, smo lahko prepričani, da mora lepota in umetnost današnjih znamk tem bolj učinkovati na mladino, ki je še polna idealov in se je dojmijo vnanji vtisi v večji meri kakor pa odraslih.

Kdor je dovzeten za lepoto, ima tudi dober okus. Lastnik lepih znamk ne bo teh malih umetnin nikdar lepil v kako zamazano beležnico in jih ne bo nikdar razporejal kakor vojake v ravne vrste. Potrudil se bo, da jim bo dal prikladen okvir, da bo prišla čim bolj do izraza njih lepota, da bo že njih razvrstitev vzbujala prijeten vtis in da bo ta ali ona posebno lepa znamka že na prvi pogled izstopila izmed drugih. Uporabljal bo za to le snažne liste papirja, znamke bo razmestil simetrično, a nikdar tako, da bi bili listi prenatrpani in nepregledni. S takim razmeščanjem znamk se izpopolnjuje in vežba okus zbiratelja. Na filatelističnih razstavah, ki jih je od leta do leta več, bo videl zbirke, ki bodo še okusneje urejene kakor njegove. To mu bo dalo novih pobud. Nehote se bo uvrstil med druge filateliste kot tekmovalec in iz te plemenite borbe za okus in lepotni smisel bo brez dvoma odnesel mnogo neprecenljivih koristi.

Filatelija in užitek: Da donaša filatelija onim, ki se bavijo z njo, tudi neko zadoščenje in užitek, mi ni treba še posebej dokazovati. Najboljši dokaz so milijoni zbirateljev, od katerih jih tekom življenja le malo odpade, medtem ko jih večina ostane zvesta filateliji vse do groba. Dogaja se, da zbiratelj iz raznih vnanjih vzrokov za nekaj časa, morda celo za več let, preneha z zbiranjem, toda redki so, ki bi se preje ali pozneje zopet ne vrnili k temu lepemu športu. Vsak užitek nekaj stane, pa je treba plačati tudi užitek, ki ga nudi zbiranje znamk; toda malo je užtkov, ki bi imeli trajno vrednost, a med nje spada baš filatelija. Vsaka zbirka, ki je okusno, pregledno in pravilno sestavljena po nekem, četudi po docela posebnem načrtu ter vsebuje same take znamke, ki jim ni mogoče ničesar očitati, ima veliko vrednost; razen tega njena vrednost vedno bolj raste in ta vrednost se daje tako rekoč sama po sebi.

II. Različni načini zbiranja znamk.

Drugi del filatelističnega načela, ki naj bi si ga osvojila mladina, se glasi: »Filatelija pogloblja znanje iz zgodovine, zemljepisa, prirodopisa, narodnega gospodarstva itd.« Da se uveljavi to načelo, ne sme mladina zbirati znamke tako, kot jih zbirajo odrasli. Odrasli in samostojni zbiratelji iščejo v filateliji pozabljenja dnevnih skrbi in zabave ali pa jim je filatelija sredstvo za zaslužek. Mladini naj ne bo filatelija samo zabava, temveč predvsem sredstvo za izpopolnjevanje in bogatitev znanja. Zato naj se mladinske zbirke že v jedru razlikujejo od zbirk odraslih. Tako zvane generalne (splošne) in specialne (posebne) zbirke, ki vsebujejo vse vrednote, oziroma le nekatere posebnosti posameznih izdanj te ali one države, so za mladino, ki hoče z zbiranjem poglobljati svoje znanje, neprimerne. Mladini se ni treba ozirati na kompletnost

zbirke v tem ali onem pogledu, temveč naj sestavlja svojo zbirko samo po slikah, ki so na znamkah, in sicer tako, da loči znamke, ki prikazujejo kak dogodek iz zgodovine od onih, ki se tičejo zemljepisne vede, prirodoписа, literature itd. Medtem ko imajo zbirke odraslih napise: Albanija, Andorra, Azerbejdžan, Bosna, Hercegovina, Bolgarija, Danska itd., razvrščene po abecednem redu in pod vsakim napisom v kronološkem redu zbrane vse znamke, ki jih je dotična država izdala, naj bi imele mladinske zbirke take napise:

Stavbarstvo:	č) iznajditelji,
a) zgradbe,	d) izumitelji,
b) znameniti arhitekti.	e) pesniki itd.
Znameniti ljudje:	Zgodovina:
a) vladarji,	a) Evropa,
b) predsedniki republik,	b) Amerika,
c) državniki,	c) Azija itd.

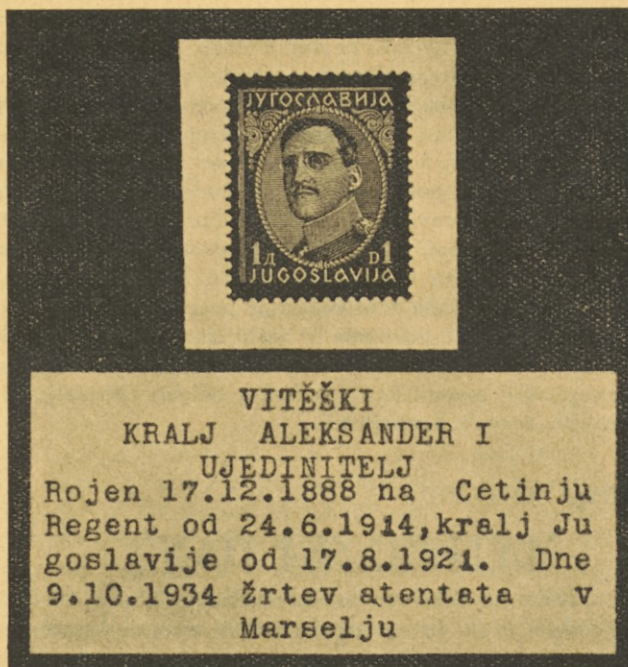
Predaleč bi zašel, če bi hotel navesti vse različne možnosti, po katerih naj bi bile urejene take zbirke. Tu naj odločuje domišljija poedinca. S takim razvrščanjem pa še ne bi bila dosežena svrha, če bi se zbiratelj prav nič ne brigal, kaj prikazujejo posamezne slike. Zato je potreben pod vsako znamko kratek in izčrpen popis slike. Postavimo primer:

a) Stavbarstvo, b) znameniti arhitekti: Avstrijska republika je nedavno izdala serijo znamk, ki prikazujejo znamenite graditelje cerkev. Na eni izmed njih je naslikan Anton Pilgrim. Pod to znamko je treba najprej napisati ime graditelja in nato kratko beležko: Zgradil znamenito prižnico v cerkvi sv. Štefana na Dunaju. Na drugi je naslikan Jakob Prandtauer, beležka: Zgradil samostan Melk itd.

Tudi šport je važna panoga. Znamke prikazujejo vse

mogoče vrste športa in te se dajo prav lepo sestaviti v samostojno celoto. Pod znamkami naj bodo beležke o priljubljenosti športa v posameznih deželah in krajih, o doseženih rekordih, o tekmah itd.

Prirodopis lahko razdelimo po zemeljskih celinah, tako dobljene skupine pa po pripadnosti živali k sesalcem, pticam, ribam itd.

Posebni oddelki bi bili: Mati in dete, Vojna in njene posledice, Pobožnost, Dobrodelnost, Zrakoplovstvo itd.

Iz žigov in pretiskov se da prav lepo razbrati politična zgodovina posameznih držav. Tudi brodarstvo in tehnika sta hvaležni temi na znamkah.

Dejal sem že, predaleč bi zašel, če bi hotel pregledno navesti vse možnosti, ki jih nudi filatelija za izpopolnjevanje izobrazbe in znanja.

Važno je pri tem dejstvu, da mladina ni primorana kupovati dragih znamk, kajti izbirala bo samo one, ki so ji dosegljive, a še važnejše je, da so take zbirke vedno »kompletne«, ker niso odvisne od cenikov in najnovejših izdanj. Bolje bi bilo seveda, da bi bile znamke nerabljene. Toda prav nič ne moti, če je zbirka sestavljena iz rabljenih znamk, paziti je le treba, da niso slike radi premočnega žiga zamazane ali na kakršenkoli drugi način pokvarjene. Oni zbiratelj, ki bi želel zbrati samo znamke z različnimi slikami, bi naletel na veliko manj težkoč, kakor običajni zbiratelj, kajti pri posameznih vrednotah kake serije je uporabljena največkrat ali vsaj dostikrat ista slika. V takem slučaju izberemo ono vrednoto, ki je najcenejša. Pri naših jugoslovanskih znamkah vidimo, da prikazujejo glavna izdanja po večini samo eno sliko, in sicer sliko pokojnega viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Zato zadostuje, da izberemo izmed vseh samo eno znamko, ki pa je čim lepše izvršena v tehničnem in barvnem oziru. To bi bila morda vrednota za 25 para v londonski izdaji.

Preden zaključim, se moram še dotakniti vprašanja, ki se tiče opisov znamk. Zaradi opisov, ki naj bi stali pod vsako znamko, bo mladi zbiratelj dostikrat v zadregi. Če niso zadostni podatki, natisnjeni že na znamkah, naj se obrne za pojasnila na svojega učitelja, ali naj si jih poišče v leksikonu, ki je morda temu ali onemu na razpolago. Dobro mu bodo pomagale šolske knjige, marsikaj pa bo lahko izvedel tudi od tovarišev iz višjih razredov. Končno mu bo pomagalo pri tem rade volje vsako filatelistično društvo. Jaz sem vedno pripravljen postreči mladini z vsemi podatki, ki bi jih potrebovala, prepričan pa sem, da bo z veseljem storil isto predsednik Hrvatskega filatelističnega društva v Zagrebu, gospod Vilim Gregorčič, ki se za to smer filatelije že dolgo časa zavzema in jo propagira.

Mladina, ki bo znala o vsaki znamki iz svoje zbirke razložiti, kaj nje slika predstavlja, ki bo znala podati kratek opis njene vsebine, bo stala na mnogo višji stopnji filatelije kakor odrasli zbiratelji, ki vedo morda na pamet za njih cene, a drugega nič.

IRMA SCHELIGO:

MATERINSKI DAN.

Kako je bilo temno in mrzlo, veš, mati, tiste dolge dni, ko smo te zgubili v svoji duši, v svojem srcu, v svoji besedi in misli, tiste mrke dni, mati, ko smo ti bili nezvesti otroci, tiste temne dni, mati, ko smo pozabili, da te imamo tu ali tam, doma ali v grobu, v duši, v srcu, v besedi ali v misli, tiste ledene dni, ko smo pozabili náte, na tvojo besedo, na tvoje srce, na tvoj smeh in jok...

Ah, mati, to so bili tisti brezsončni dnevi, ko smo bili trdi in sebični, ko smo vrgli iz srca dobroto, lepoto, ljubezen in žrtev, te večne dobrine, katerih predstavnica si ti, tiha junakinja.

Kako nas je zeblo — brez tebe! Kako neboljeno smo tavalj po temi — brez tebe! Prazno je bilo srce, prazne so bile naše misli — brez tebe; duša je klonila v samotni in zapuščenosti...

»Nebogljen otrok se ne more povzpeti v naročje svoje matere. Mati se mora skloniti k njemu ter ga mora dvigniti k sebi.« Čudežna svečenica! Bodisi tu ali tam v belem domu ali v črni gomili, močna si dovolj, zanetiti znova iskro lepe ljubezni v zakrknjenem srcu. Čudovito sonce je tvoje oko, ki prežene temo, in vroča, vroča je tvoja solza, ki prebije led naših src.

Mati! Minila je tema, minil je mraz. Maj nam je zasvetil in zacvetel v srcu — spoznanje, da te imamo, da si v našem srcu, v naši duši, besedi in misli. Spet smo bogati, spet smo mehki in dobri. Vse mrzlo se ogreje ob misli na prvo, najblažjo ljubezen svojega življenja.

Materinski dan!

Kdo bi ostal trd in sebičen? Sam Bog ti spleta venec in trosi k nogam pisanega cvetja. Zlati žarki majskega sonca se poigravajo s srebrom tvojih las in teko z njim vso svetlo in zlato gloriolo, v katero strmi zamaknjeno otroško oko. Vonj domače grude ti krépi izmučeno telo, ti smeh in jok naših detinskih let, ti zemljica naša, ti mati! V zgodnjem jutru bom zajela škrjanca čisto pesem, srečonosne lastovke tiho žvrgolenje, v mladi setvi prepelice veseli klic in še skromno pesem črička v lozi — zate, mati! Sončnih žarkov bom nabrala in jih hranila zate; svoje solze bom pristregla, da izperem ti gorje, tvoje solze bom pristregla, da očistim si srce!

Materinski dan!

Odpri skrivnostno zakladnico svojega srca, bogata mati, in dovoli, da položimo vanj mi majhni in bedni svoje revno darilce — svoje srce, tebi za materinski dan!

J. KEATING — J. BAUKART:

UČENI TOMAŽ.

Znanje in sila — tako pravijo izkušeni možje — moreta rešiti človeka iz vsakovrstnih težav. Nekateri razpolagajo samo s silo, drugi le z znanjem. Prva brez drugega ti ne more dosti pomoči, če si v nevarnosti. Tako je Jakob imel moč, Tomaž pa znanje. Nevarnost je terjala lepo zvezo obojega in bila je tu.

Jakob je mož visoke rasti, močnih ličnih kosti in vpadlih modrih oči — oči, ki so bile obledele v dolgih letih, ko je ob slabi svetlobi jamske svetiljke kopal pod zemljo. Tomaž pa je bil deček, ki mu je segal jedva do ledij. Zvali so ga navadno Lizinega Tomaža, zakaj njegova mati je bila Liza, siromašna vdova, ki je živela od tega, kar je zaslužil Tomaž v velikem premogovniku. Če bi se Tomaž bil pri delu ponesrečil — in nezgode so bile prav pogoste — bi bila njegova mati ostala brez vsake pomoči. Lizin Tomaž je bil jako drobnega telesa, toda znan je bil kot dober delavec. Pravili so, da je voljan fant, kar je bila visoka čast. Obraza je bil bledega, zato pa so mu bile oči bolj žive in so se vedno bleščale v svetlobi njegove jamske svetiljke. Tomaž je imel znanja, zakaj zabil si je bil v drobno glavo, da mora skoro vsak večer — po utrudljivem delu — še v večerni rudarski tečaj, ki je bil namenjen nadaljnji izobrazbi mladih rudarjev. Tvegaj je svoje življenje, da spozna tako marsikaj, česar bi se ne mogel naučiti drugod ko v tem tečaju.

Tomaž in njegov jamski drug, stari rudar Jakob, sta kopala in vrtala in lomila premog vsa v znoju. Svetiljki sta jima divje bingljali s pasov in od njune luči so se bleščale črne ploskve premoga. Najlepše se je sloj vdajal na desni strani — na vrhu, kjer je kopal fant. In sledeč smeri najmanjšega odpora, je Tomaž sekal tam dalje. Čim bolj je kopal, tem mehkejši se mu je zdel premog. In če zastavi kak fant — posebno pa še voljan fanté — vso svojo silo za kakšno opravilo, potem se niti ne čudi lahkoti, s katero mu gre delo od rok. Tako je Tomaž sekal in lomil, ne da bi opazil, kako se kruši premog že skoro od same sape, ki jo je povzročil z udarci svojega cepina. Zdajci pa se je vendar ustavil. Videl je, kako skozi sloj pritiska voda, pomešana s kruščevim se premogom. V tem trenutku je Jakob, ki je kopal tik za njim, izdrl s svojim velikim cepinom velikanski balvan. S tem je omajal nekakšen jez in odprl je vrata groznemu sovražniku. Ploskve premoga so se razmaknile, kakor da jih je odsunila velikanska sila za njima.

Stari rudar, ki je imel v tem svoje izkušnje, je takoj spoznal nevarnost. »Pazi! Beži!« je zarjul. Zakaj voda, ki je poprej samo curljala skozi premog, je zdaj hrumela kakor hudournik. »Mati!« je kriknil Tomaž. Izpustil je cepin in odskočil. Jakob ga je pograbil in pahnil pred sebe in potem sta stekla. Toda spotaknila sta se ob kupih nakopanega premoga ter zvijaje se padla in tako sta nudila vodi najlepšo priliko, da ju zalije oba. In ta, to je res, se je pošteno žurila. Rumeni, umazani valovi so šumeli in žuboreli preko njiju. Toda Jakob je imel toliko prisotnosti duha, da je držal svetiljko kolikor mogoče visoko nad vodo. Medtem se je Tomaž skobacal iz vode, in prijemši rudarja za rame, je slabotni fant pomagal krepkemu možu na noge.

»Dobro, Tomaž!« je dejal Jakob kašljaje, ker je bil pogoltnil precej vode. »Morda si mi pravkar rešil življenje. Hitro! Teci pred menoj!« Bežala sta med tračnicami dol po rovu. Rudar je držal svetiljko kolikor mogoče oprežno. Vedel je, da jo bo še potreboval. Fant je bil svojo svetiljko izgubil v valovih. Voda je curljala Jakobu iz črne brade, iz las, iz obrvi in iz obleke. Tomaž je sopeč in ves premočen tekel v temo pred seboj in valovi hudournika so bili njima tik za petami, kakor hudič pogubljeni duši... Povsod naokrog je šumelo in pljuskalo, grgralo in hrumelo, povsod je požiralo stebre in stranske zidove. Skale so padale z glasnim pljuskom v rumene valove. Mož in fant sta tekla na življenje in smrt — vedno tik pred vodo.

Toda glej nenadne zapreke! Pritekla sta do varnostnih vrat — lahkega lesenega ogrodja, ki je bila prevlečena s pokatranjeno jadrovino. Vrata so se odpirala na znotraj. Navadno jih je bilo z lahkoto premakniti, toda zdaj se sploh niso vdale.

»O Bog!« je vzklilnil Tomaž ter vlekel z vso silo za vrata. »Kaj je z njimi? Težke so kakor tona premoga.« Sovražnik je bil tik za njim, voda je že curljala pod fantovimi čevlji dalje.

Stari rudar je prilomastil do vrat. S krepkimi rokami je prijel za njihov rob, a vrata se niso odprla. Toda silne mišice so zlomile okvir. Les je praske-tal, nakar se je trgala jadrovina, kakor da pokajo pištote. Pot je bila prosta.

»Pojdi!« je zakričal, skočil skozi odprtino ter stekel dalje, misleč, da mu fant sledi. Temu pa se je pripetila opasna stvar. Valovi so se zagnali v zlomljena vrata in ta so priprla fantu levo nogo, ko je lezel skozi luknjo.

»Ujet sem!« je kriknil. Bolečina in strah sta ga premagala in onesvestil se je. Telo mu je omahnilo — nogo pa mu je stiskal okvir vrat. Če bi ga hotel njegov tovariš prepustiti usodi, bi ga ne bilo treba iskati. Tomažev

obraz je bil pod črnim prahom tako blede kakor obraz mrliča. Toda Jakob se je vrnil k njemu, svetiljka mu je zopet zibaje se visela ob pasu.

»Ne,« je dejal pri sebi, ko je odmetaval kose lesa. »Če nama je umreti, umreva skupaj! Delala sva kot tovariša in kot taka lahko tudi umreva!« S svojimi velikimi rokami je zagrabil za leseno ogrodje tik nad priprto nogo. In počilo je. Jakobove koščene, krepke roke so premagale hudobno past. Dvignil je fanta in bežal dalje. Voda je v rumenem, penečem se toku hrumeč drvela za njim in njegovim bremenom. Njen prvi val je zdaj že docela izpolnjeval rov — do vrha in do strani in bližal se je kakor trdna, premikajoča se stena.

Jakob s Tomažem v naročju in z nihajočo svetiljko ob pasu je obupaval.

»Ne bo mi moči uteči!« je zastokal. »Dobite me za minuto.« Hotel je reči, da ne bo mogel priti do spodnjih vrat, ker ga bo voda prej zasačila... Za razbitimi vrati so bila namreč še druga, in Jakob je vedel, da bo, če jih doseže, na varnem; zakaj ta vrata so bila glavna vrata premogovnika. Njih ogrodje je bilo iz močnega lesa in železa ter postavljeno med močne stene iz ruše. Zadržala bi vodo dovolj dolgo, medtem pa bi se rudar lahko rešil na varen kraj — samo da so vrata za njim. Kajpada bi jih lažje dosegel, če bi odvrgetel svoje breme in prepustil tovariša usodi.

Ozrl se je, ko je slišal, da se mu val približuje. Žarki njegove luči so segali prav tako daleč, da so se še odbijali ob rumeni gmoti.

»Bože moj!« je dejal. »Saj je tik za menoj.« Čutil je, kako se je nekaj glinastega dotaknilo njegovega hrbta.

»Zdaj me ima!« je stokal, vendar se ni vdal. Groza tega trenutka ga je pognala naprej. Dosegel je glavna vrata, preden ga je dohitela voda. Svetloba luči je zablisnila preko težkih podbojev iz debelih desk. Mrk četverkot je stal preko vsega rova. Niti sapica ni mogla prodreti skozenj. Rudar je zagrabil za ogel vrat, da bi jih odprl — toda zaman. Besno jih je stresel.

»Samo na ono stran naj prideva!« je kričal. »Dovolj so močna, da zadrže vodo — in potem rešim fanta za njegovo mater!«

Vzklik mu je zamrl na ustnih, zakaj voda ga je hrumeč in šumeč zajela z vso svojo silo. Udarila je v trdna vrata. Val je zagrabil moža in fanta, ju dvignil s tal ter zalučal v njeno ogrodje. Slabotni plamenček iz Jakobove svetiljke je zasikal, ko se ga je dotaknila voda, ter ugasnil. Vrtinec je zabučal pred vrati, mož in fant pa sta bila v njem — dve človeški bitji, brez orožja zoper vodo, grozo in temo.

(Konec prihodnjič.)

JANKOVIĆ L. BRATISLAV:

NARODNI GUSLARI I PEVAČI.

Pre nego počnem govoriti o narodnim guslarima i pevačima, osvrnuću se na postanak i razvitak narodne pesme.

Slovenski narodi, dok su bili u zemljama između Dnjepra i Dnjestra, živeli su mirnim životom napasajući svoja stada i obrađujući zemlju, a uz to su znali i izvesne zanate: lončarski, kolarski, kovački itd. — ono što im je bilo u životu najpotrebnije. Čak i žene su se zanimale za domaće radove: tkanje, šivenje, pređenje i pletenje. Svi ovi radovi vršeni su uz pesmu. Među ovim pesmama nisu imali junačke narodne pesme već se ona razvila kasnije, sa novim događajima, sa borbama koje su Sloveni vodili za samoodržanje.

Narodne junačke pesme su se razvile najpre kod Rusa, a na jugu kod Srba, Hrvata i Bugara. Junaci, o kojima pevaju ruske narodne pesme, su iz doba kijeuskoga kneza Vladimira (980—1015), a neprijatelji s kojima vode bojeve su Tataři, Litavci i Poljaci. Datum i sadržaj narodne epike kod južnih Slovena je borba s Turcima.

U našoj narodnoj epici razlikujemo dva glavna momenta — dve skupine pesama:

1. Opšta narodna epika koja je poznata širom jugoslovenskih zemalja. Ove pesme imaju obično sconvencionalni motiv, a malo istoriskog sadržaja.

2. Junačke narodne pesme u kojima su opevani junaci o kojima peva čitav narod i koji su živeli u XIV., XV. i XVI. veku. Mnoge pesme, sabrane iz naroda, svrstane su po grupama — ciklusima. Svaki ciklus je vezan za izvesno vreme, događaj u junaka iz toga doba. Prema ovome, narodne junačke pesme su svrstane u nekoliko ciklusa, i to:

1. Legendarni — neistoriski ciklus pesama.

Među istoriskim pesmama imamo ove cikluse:

1. Ciklus Nemanjića — predkosovski: Car Dušan, car Uroš, kralj Vukašin.

2. Ciklus Kosovski, pesme opevaju stanje pre boja, za vreme boja i stanje po bitci na Kosovu. Pozadina ovih pesama je istoriska, obiluju lepim motivima.

3. Ciklus Marka Kraljevića, najobilniji sadržaj, najrazličniji motivi, najrašireniji ciklus u narodu.

4. Ciklus Brankovića, opeva despote Srbije i Srema (1427—1502).

5. Ciklus braće Jakšića, Mitar i Stjepan sremski junaci.

6. Ciklus Hrvacana i Ugričića, pesme o Srbijaninu Janku, Sekuli, Svi-lojeviću, pa hrvatski banovi Mirko Derenčan, Ivan Karlović i Nikola Zrinjski.

7. Ciklus Crnojevića u Crnoj Gori.

8. Ciklus Hajdučki, peva o junacima: Starini Novaku, Stojanu Jankoviću, Mijatu Tomiću, Iliji Smiljaniću i Ivu Senjaninu.

9. Ciklus Oslobođenja Srbije o Prvom i drugom srpskom ustanku od 1804—1815. Vode ustanka Karadorđe Petrović i Miloš Obrenović te vojvode: Hajduk Veljko Petrović, Tanasko Rajić, Milenko Stojanović, braća Čarapići, Nenadovići i dr.

10. Ciklus Oslobođenja Crne Gore, opeva o junacima i bojevima Crnogoraca za oslobođenje ispod Turaka.

1. Ciklus pesama iz ratova za oslobođenje i Ujedinjenje. U ovaj ciklus dolaze sve pesme iz ratova od 1912—1918 — Balkanski savez protiv Turske, bugarsko-srpski rat 1913; svetski rat i Albanska Golgota, Solunski front 1914—1918.

U svima narodnim pesmama moraju se razlikovati dva elementa: istoriski događaj i motiv. Narodna epika ima svoj izvor u istoriskim događajima. U pesmama se obično opeva kakav događaj od važnosti za ceo narod, dela junaka te početak, potek i svršetak bitke i prema tome su istoriski važne.

Prve pesme su se čule na dvorovima vladara i pojedinih plemića. Gospodari na dvorovima imaju pevače i guslare, koji pevaju i gude uz gusle radi razveseljavanja gostiju i veličanja dela svoga gospodara. Oni su svoje gospodare pratili i u boj i služili im kao književni ljudi pod imenom »dijak«. Naročito kod velikaša u Bosni — begova i aga bilo je uz barjaktara i pevača, koji su im ratnike zabavljali pesmama.

Već u XV. veku, 1415 godine, nalazimo na dvoru poljskog kneza Vladislava Jagelovića i kraljice Jadvice, srpskog guslara. Prvi glasovi o našim guslama, dakle, o našem narodnom epskom pevanju, dolaze iz Poljske, o čemu je sačuvan uticaj još i danas u narodnoj epici galicijskih Rusina.

Drugi dokaz o narodnoj epici je spev Petra Hektorovića iz starog grada na otoku Hvaru. To je spev »Ribanje i ribarsko prigovaranje« iz 1555 godine, dve epske pesme:

O Marku Kraljeviću i bratu Andrijašu i druga o Radosavu Siverincu i Vlatku Vojvodi. Ove pesme su dugoga stila t. z. bugarštice. Takve pesme su sve epske pesme iz XVI. i XVII. stoleća. — U XVIII. veku javio se Fra Andrija Kačić Miošić (1696—1760) iz Brista u Dalmaciji sa svojom pesmaricom: »Razgovor ugodni naroda slovinskoga«. U toj pesmarici se već pojavljuje narodno pesništvo s pesmama u desetercu (stih od 10 slogova). — U Slavoniji Matija Antun Reljković u II. izdanju »Satira« zabeležio je prekrasnu pesmu »Jakšići kušaju ljube«. U ovo doba već se počinje sa zabeležavanjem pesama, te imamo pismene zbornike pesama i bugarštica i deseteraca. Prvi takav zbornik je izdan u Dubrovniku u XVIII. veku od Gjüre Mattei-a i Josipa Betondića. U ovoj zbirci je sačuvano 33 bugarštice.

O narodnoj poeziji je počelo voditi računa tek pred kraj XVIII. i u početak XIX. veka. Tada se počinje za naše narodno pesništvo interesirati cela Evropa. Talijanski naučenjak Alberto Fortis je putovao po našem plavom Jadranu i čuo neke pesme u samom narodu. On je u svojim delima zabeležio Kačićevu pesmu o Vuku Brankoviću i Milošu Obiliću i pravu narodnu pesmu: »Žalosna pjesanca plemenite Asan—aginice« i u originalu i u talijanskom prevodu. Ovo delo prevedeno je na nemački jezik (1775) a već (1778) i na francuski jezik. To je učinilo silno zanimanje za našu narodnu poeziju, naročito kada je nemački filolog F. A. Wolf počeo da se bavi pitanjem narodne poezije. Baš u to vreme bio je u Beču Vuk Stefanović Karadžić.

Za Vukom Karadžićem povelu se mnogo sabirača narodnih pesama i umotvorina. Lista tih skupljača je vrlo velika. Sabiranje se vrši kod Srba i Hrvata kroz ceo XIX. vek i objavljuje u osobitim zbirkama i časopisima. Sav sabirački rad blagosloveno je uticao na umetničku književnost i usavršavanju jezika.

Među južnom braćom, kod Srba u Drinskoj, Dunavskoj, Moravskoj, Zetскоj i Vardarskoj banovini, skoro nema kuće u kojoj o zidu ne vise gusle kao narodna relikvija — kao sveta ikona — i u kojoj se ne čuje narodna pesma, kojom svaki izkazuje svoje osećaje sreće i zadovoljstva, a isto tako svoju tugu i boli. Sam narod smatra gusle i narodnu pesmu za najveću svetinju te uvek narodni pevač i guslar brine da u kući bude koga naslednika guslara.

Svojim ušima sam čuo najnovije pesme, koje veličaju život i rad neumrlog viteškog kralja Ujedinitelja Aleksandra I. dok im suze iz očiju teku za izgubljenim narodnim ocem. Naš narod je u narodnoj epici — pesmi — vrlo bogat i ima smisao za to, dok ga drugi naši susedi nemaju.

Vi, dragi jugoslovenski mladinci, uživljajte se u tu narodnu riznicu — u dušu vaših predaka i trudite se da budete dostojni naslednici vaših predaka sa urođenim ponosom jugoslovenskih boraca! Ni pred najtežim slučajevima ne zaboravljajte na svoju zgodovinu punu sadržaja u boju za samoodržanje!

*Risal Svetozar Princ, učenec
realne gimnazije v Mari-
boru.*

V DEŽELI LEVOV.

Sedim na nizkem griču sredi Afrike. Ne daleč, morda kakih 150 m od tod, se dviga drug grič, ki je prav tako nizek kot ta in porasel z dve pedi visoko travo. Na njegovem vrhu raste akacija. Na stepi med obema gričema se pase dvesto do tristoglava čreda, sestojeca iz zeber, antilop in gazel. Navidezno brezskrbno mulijo živali travo, zanašajoč se na čuječnost in varstvo obeh stražnikov, ki stojita v primerni razdalji na levi in na desni: na eni strani zebra, na drugi strani antilopa.

Površen gledalec ne bi niti najmanj opazil, da grozi čredi nevarnost. Svečan mir vlada nad pokrajino. Motiv je tako lep, da bi navdušil vsakega slikarja. Toda obe stražni živali stojita nepremično na svojih mestih in pozorno zreta proti malemu griču v ozadju, na katerem mora biti nekaj sumljivega. Ko pogledam tja čez skozi daljnogled, opazim, da se maje na griču trava. Kmalu postane jasno tudi meni, kar živali tu spodaj že zdavnaj vedo: pod akacijo, ki je na vrhu, preži lev.

Črede, kakor je videti, to prav nič ne vznemirja. Stražnikoma docela zaupa. Četudi ve, da je sovražnik blizu, se mirno pase in se pomika čedalje bolj proti griču z akacijo. Končno je oddaljena od njega le še kakih 70 metrov. Tedaj se lev zgane. Po mačje se prične plaziti skozi travo. Takoj nato poskočita oba stražnika. Svarilen znak! Zemlja zabobni pod neštetimi nogami. Vsa čreda zdrvi proč.

Toda težko se loči čreda od dobre paše, ki jo je našla na tem prostoru. Že čez nekaj trenutkov se obrne. Muleč travo se počasi vrača. Straže zavzemajo prejšnji položaj. Skrbno pazijo, da ne zgube z vida leva na griču.

Ker je jasen in svetel dan, a trava tu spodaj mnogo nižja kakor na griču, je za leva malo izgledov, da bi kaj uplenil. Dasi se mu morda tu ali tam kaj takega posreči, vendar še nisem videl leva, ki bi podnevi z uspehom lovil. Vem, da se tega tudi sam dobro zaveda. Dan ni zanj čas lova in že zato mislim, da se je lotil tega posla bolj iz prekipevajoče lovske strasti kot pa iz poželenja po krvi in mesu. Pasoča se čreda je bila zanj prevelika skušnjava, da bi se ji mogel izogniti, ne da bi jo poizkusil zalezti. Mačko mika taka igra.

Ko sem čredo in leva nekaj časa opazoval, jezdim previdno bliže, da si ogledam leva iz neposredne bližine. Toda izginil je. Kilometer daleč na okrog je trava komaj 30 cm visoka in vendar mu je bilo mogoče umakniti se brez vsake izdajalske kretnje.

Človek strmi nad zmožnostmi teh živali, ki se znajo kljub svoji velikosti izborno prihuliti k tlom in se docela neopaženo tihotapiti v še tako nizki travi.

Nekoč so se skrili trije levi v nekakem rovu, ki so ga izgrebli deževni hudourniki. Jaz in dvoje tovarišev smo iz primerne daljave opazovali mesto, kamor so se zatekli. Sklenili smo, da bomo strogo pazili, kdaj se bodo spla-

zili iz svojega zatočišča. Minula je ura, ne da bi kaj doznali. Končno smo se odločili, da si stvar ogledamo iz bližine. Previdno smo se premikali proti ujnije ležečemu delu rova in dognali, ko smo pogledali vanj, da je prazen. Skoraj neverjetno se nam je zdelo, a bila je čista resnica: vse tri živali so zapustile rov in se pod zaščito komaj pol metra visoke trave pretihotapile v majhno dolino, a odtod na bližnjo vzpetost ter zginile na njenem nasprot-nem pobočju. In vendar je ležala cela dolina kakor na dlani pod nami.

Ob neki drugi priliki sem bil s svojim črnim spremljevalcem Boyem v podobni pokrajini. Tla so bila lahno valovita, toda na njih ni bilo razen čevelj visoke trave ničesar, kar bi oviralo razgled. Pravkar sva bila napravila majhen ovinek, da bi se izognila nizki vzpetosti, ko me je pograbil Boy za roko, iz-tegnil kazalec in zavpil: »Simba!« Komaj 200 metrov od naju se je pulilo, kakor je bilo videti, pet velikanskih živali za ostanke manjše gazele. Bil je

Risal Svetozar Princ, učenec realne gimnazije v Mariboru.

pogled, kakršnih se malo nudi v življenju. Poslal sem Boya v taborišče, da obvesti o tem tovariše in mi prinese fotografski aparat. Sam sem ostal na mestu, veseleč se imenitnih posnetkov, ki jih bom lahko napravil.

Imel sem dovolj vzrokov, da sem se prav posebno zanimal za to skupino levov. Zjutraj sem namreč slučajno naletel na človeško lobanjo, ki je bila sicer popolnoma oglodana, a sem lahko kljub temu spoznal, da je izvirala od tukajšnjega domačina. Še dvojce sem mogel dognati: možakar je bil ubit v teku zadnjih 12 ur, njegov morilec pa je bil — lev.

Če je bil torej »ljudožer« v tej pokrajini, se mi je zdelo verjetno, da je v skupini, ki sem jo imel pred sabo. Zato sem tudi poslal po tovariše, kajti v bližini takih zverin je človek vedno v tveganem položaju in je pač najbolje — da ni sam.

Šele čez čas sem se zavedel, da sem napravil veliko neumnost. Zapeljala me je radovednost in želja po opazovanju levov. Mislim sem tudi, da so živali preveč zaposlene s svojo žrtvijo, da bi mogle postati pozorne name. Torej najlepša priložnost za nemotena opazovanja!

Toda urezal sem se, in sicer prav pošteno. Najbrž se je požrtija pomikala že h koncu, ali pa je bila gazela tako majhna, da ni mogla za dalje časa

zaposliti levov — naj je bilo že kakorkoli — mnogo preje kot bi mogel upati na prihod tovarišev iz taborišča, se je mogočna levinja zdehaje pretegnila, si obliznila gobec in se začela ozirati okrog sebe. Glej! Sedaj me je zapazila.

Dostikrat sem slišal pripovedovati, da je nažrt lev tako len, da se mu lahko brez skrbi približaš na nekaj metrov. Morda je to res, toda le deloma.

Nečesa sem si bil svest: imela je z mano zelo resne namene in niti najmanj ji ni bilo na tem, da bi me pustila pri miru. Nekaj sem moral storiti v svojo obrambo in to čim preje. Ali naj se obrnem in stečem nazaj? Nikakor ne! Začela bi me nemudoma zasledovati. Ali res ni možnosti, da ji uidem? Pač! Sklenil sem, da povežem levjo taktiko s človeško pretkanostjo. Če se znajo levi napraviti v travo nevidni, zakaj bi se meni kaj takega ne posrečilo.

Vrgel sem se po dolgem na tla in negibno obležal kako minuto. Srce mi je močno bilo od razburjenja. Nato sem previdno dvignil glavo, da bi videl, za koliko se mi je levinja približala. Brez dvoma jo je ta moj manevar spravil nekoliko iz ravnotežja. Stala je še vedno tam, kjer je bila, in se ozirala po svojih štirih spremljevalcih, kot bi jih hotela pobarati, kaj naj vse to pomeni. Tedaj sem odskočil in se spet vzravnal. Levinja se je še bolj začudila. Toda ne za dolgo. Zdelo se mi je, da se bori v njej radovednost in ucvrla jo je proti meni, trdno odločena, da napravi konec mojemu slepomišenju.

Zopet sem zginil in začel kobacati kolikor mogoče hitro po vseh štirih med travo, skrbno pazeč, da bi me ne izdala kaka neprevidna kretnja.

Igra je bila vsekakor zelo razburljiva. S skrivanjem in nenavadnim vstajanjem sem sicer levinjo nekajkrat zadržal, toda s tem sem zgubil tudi mnogo na času. Kmalu sem uvidel, da je žival hitreje napredovala, kot sem se ji mogel jaz izumikati. Ne! Dolgo ne more tole trajati! Prej ali slej me bo dosegla (da ne govorim o njenih štirih spremljevalcih) in po meni bo, če mi pravočasno ne pridejo na pomoč tovariši, ki so morda že na potu.

Lahko si mislite, kako sem se oddahnil, ko sem ponovno pogledal preko travnih bilk proti zasledovalcem, a jih nisem več opazil. Še pred kratkim so bili komaj sto metrov oddaljeni od mene, sedaj pa so zginili, kot bi se vdrli v zemljo. Najrajši bi se prekopicnil od veselja. Naenkrat pa me je spreletel nov strah in dvom! Če levov ne vidiš, ne misli že, da jih ni v bližini.

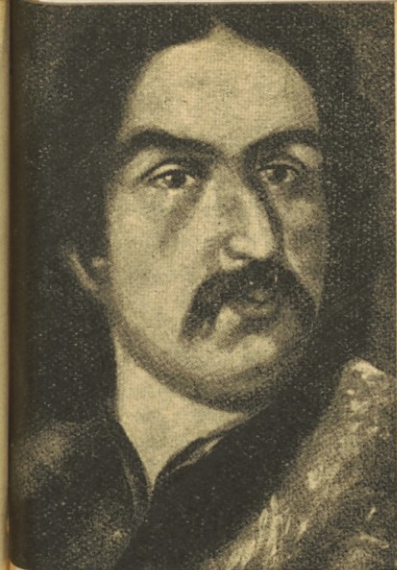
Groza me je obšla. Hlipaje sem se vrgel na tla in lezel, lezel po vseh štirih, ne da bi še pazil, ali se giblje za mano trava, ali ne. Samo proč, proč iz tega strašnega kraja!

Zdajci sem zaslišal glasove — znane glasove iz nasprotne smeri. Poln novega upanja sem se razgledal. Da! Tam od leve, tam so prihajali — tovariši!

No sedaj, ko nas je bilo več, se levov nismo bali. Preiskali smo mesto, kjer sem jih nazadnje videl. Nikjer nismo opazili o njih niti najmanjšega sledu. Ko so začutili, da prihajajo ljudje, so se morali potuhniti v travi in se odplaziti proč. Najbrž leže sedaj kje v okolici in čakajo, da odidemo. Iskali smo dalje, a zaman. Prišli smo do soteske in splezali po strmih stenah na višino. Ozrli smo se po stepi. Tedaj smo jih zagledali. Vseh pet je složno kolovratilo preko planjave. Zebre in antilope so se jim preplašeno umikale, da jim napravijo prosto pot.

Ti doživljaji dovolj jasno kažejo, da je lev zelo nepreračunljiva žival. Nikdar ni mogoče z gotovostjo napovedati, kaj bo storil v naslednjem trenutku. Je pač tako: ne pozna nikakih pravil!

Po Cherry Keatru.

PETER ZRINSKI ⁱⁿ KRSTO FRANKOPAN.

Jugoslovanska povest je kakor trnjeva roža: bridka je in lepa. Vsak zgodek priča o silnem domoljubju naših dedov, o njihovem čuvstvovanju, o junštvu in o trpljenju. Malo je svetlih trenutkov; po večini so ti zgodki dolga, nepretrgana povest borb za svojo rodno zemljo in za svojo rodno hišo. Koliko borb, koliko junakov!

Jugoslovanska povest ni privzgojena borba, temveč prirojena samoobramba, ki se podeduje iz vekov v veke in ki brani sebe in svoje in ki zahteva pravice.

In če zmagaš ali podležeš — si junak; zakaj branil si pravico. — Kraljevič Marko — Ljudevit Posavski — Črtomir — Jugovići — Galeoti — Kralj Matjaž — Đurdev dan — Kmetiška pravda — Zrinski in Frankopan — Ilirci — Albanska golgota — Doberdob — Krf — Kajmakčalan — Gospa sveta — Rapallo — Lipari...

Koliko borb, koliko junakov! Koliko borb, koliko grobov, koliko gorja in mučeništva! In vendar je vsa ta povest kakor lepa trnjeva roža, kakor naša bridkost, ki nas boli vsa stoletja in iz katere črpamo sil in vere vase in v naše prihodnje.

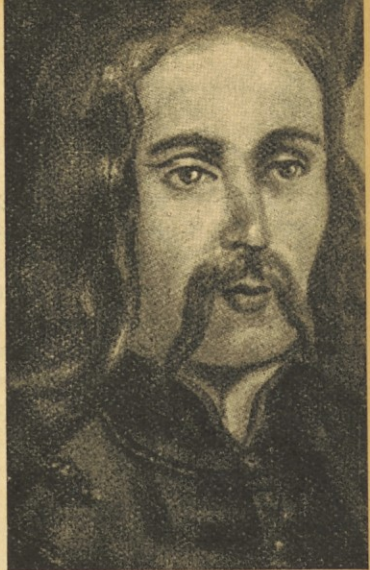
Danes že sijo na naše obraze mogočna dela naših junakov, da gorimo vsi kakor v plamenih. Strnjeno korakamo potomci carja Lazarja, Zrinskega in Frankopana ter kralja Matjaža in prižganih obrazov zremo naprej. Naša pesem je pesem pravde in poguma. Naš klic ne pozna meja: njegov odmev gre kakor budnica do Soče, do morja in preko Karavank. Za odmevom gremo strnjeno — tam je naša povest.

DRAGO HUMEK:

NEKAJ O PLETENJU. (Konec.)

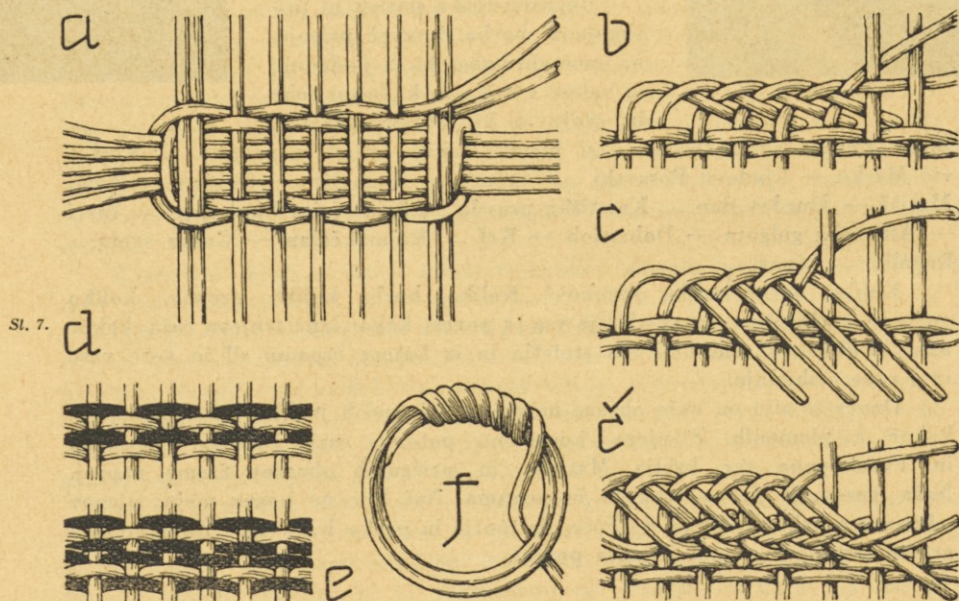
Često bi radi imeli mesto krožne oblike podolgovato ali ovalno. Za tak izdelek je potreben že drugačen pričetek na dnu. Zato prirežemo 5 količev vzdolž in 9, 11, 13 povprek. Poslednje zarezemo v sredini, kakor sem to omenil v začetku pri pletenju krožnega dna, pa vtaknemo vzdolžne količke skozi zareze s pomočjo že opisanega šila. Ker tu ne moremo vstaviti za nepar posebnega količka kakor pri krožnem dnu, pletemo po načinu, kakor je bil opisan pri pletenju z dvojno vitro. Za tako pletenje zadostuje ena sama vitra, ki jo pa vpeljemo pri sredini in obrnemo oba konca v isto stran (sl. 7. a).

Ko smo obpletili dno štirikrat naokrog, razperimo po dva in dva količka kakor pri krožnem dnu in pletemo dalje tako, da se nam zdi potrebno razperiti posamezne količke ali celo vstaviti še nove. Seveda pletemo vedno z dvema vitrama ob enem. Vse ostalo izvršimo kakor pri pletenju krožnih posod.

Končno naj omenim še dva načina obrobkanja. Pri prvem vtikamo količke zaporedno za sosedni količek (sl. 7. b), nato pa še pred sledečim za četrti količek. Pri pletenju lahko pustimo presledke ali pa pritismo obrobek tesno k robu pletenine. Konce količkov pustimo pri delu daljše in jih primerno prirežemo šele potem, ko se je izdelek dobro posušil. Obkončki morajo pa še tudi potem biti tako dolgi, da se obrobek ne more razplesti.

Drugi način je sestavljen iz dveh delov. Najprej prepeljemo vsak količek za sosednjim količkom na ven in pustimo konce, da visijo na zunaj (sl. 7. c). Pri nadaljnjem delu pa prepletemo konce količkov po načinu spodaj, zgoraj, spodaj (sl. 7. č), pa pustimo konce na znotraj, da jih primerno prirežemo po osušenju izdelka. Tak obrobek lahko tudi privijemo navzdol, da tvori na robu nekakšen pas.

Sl. 7.

Veliko je še obrobkov in pasov, ki jih lahko uporabljamo pri pletenju, a povedano naj zadostuje. Vsak, ki ga bo delo veselilo, bo gotovo tudi sam sestavil nove načine, posebno če si bo ogledal primerne vzorce, ki jih je v trgovini vse polno na razpolago.

Pedigovo liče lahko tudi lepo pobarvamo. Za barvanje vzamemo Braunske ali kake druge lužine, ki so že tako pripravljene, da je treba posamezen zavitek, ki stane 1 Din, raztopiti v vroči vodi ali pa v vinskem cvetu (špiritu), kar je že izrecno omenjeno na dotičnem zavitku. Pletenina s pisanim ličjem je seveda še bolj lepa nego samo bela. Pletenje se pa mora v tem slučaju vršiti z dvema vitrama (sl. 7. d) ali pa tudi z štirimi (sl. 7. e).

Končno lahko opremimo pletenke z locnji ali kolobarčki, ki jih izdelamo iz ovitih viter (sl. 7. f).

Ob koncu moram omeniti, da je vsako delo le tedaj uspešno, če nas veseli in če se ne ustrašimo zaprek ali trenutnega neuspeha, saj veste, da mojstri ne padajo izpod neba, ampak se je treba izučiti s potrpljenjem in vajo.

ZADNJI CELJANI. (Konec.)

In sva se domenila tako, da razloživa Krevlji vso stvar le bolj napol. Pre-skrbi pa naj nama močnih vrvi, povezok bakel, kakov cepin in kar še treba za takovšnje delo.

Čez nekaj dni je bilo vse pripravljeno. Krevlja naju je že čakal skrit v grmovju pod razvalinami. Za šolo se nisva nič brigala; kaj nama, grofoma, milijonarjema še mar učenje!

Poiskali smo v črtežu zaznamovani vhod v podzemске prostore. Bilo je to v južnem kotu zadnjega dvorišča, za drugim obzidjem sten, ki se tod spuščajo navpik proti ključu Savinje. Dve peči zijata v tem kotu kot odprti čeljusti okamenele pošasti. V to skalnato žrelo začnemo lezti, oprijemajoč se korenin in grmovja, ki je rinilo iz razpok in rež v stenah. Pa kmalu je zmanjkalo rastlinja in svetlo nebo nad nami se je skrilo. Prižgali smo plamenico. Zdaj je šlo počasneje po ostrem grušču in kamenitem drobirju. Vedno strmeje se je spuščala stena navzdol. Prvi je drsal kot baklonosec Krevlja, midva s Fortkom največ po zadnji plati za njim. Kar zavpije Krevlja: »Hohaj, prepad!« Počasi lezeva bliže. Čisto navpik stena navzdol! Le ena sama stopnja je še kazala sled, kod je bila nekdanj pot vsekana. Vendar pa smo presodili po kamenju, klopotačočem v globino, da brezno ni preveč globoko. Odmotali smo vrvi raz pleča, pa sta privezala na konec cepin in nanj posadila mene, ki sem bil najdrobnejši in torej najlažji. Zajezdil sem cepin in onadva sta počasi spuščala in molzla zvezane vrvi. Niti drugega poveznika — takega za seneni voz — še menda nista odvila do kraja, in že sem začutil trdna tla pod nogami. Kolena so mi podrgetavala, pa sem vendar korajžno zahopal. Potegnila sta vrv navzgor in kmalu mi je pribingljaj Fortek nad glavo.

Poslednji se je pripravil Krevlja za vožnjo. Omotal je zgornji konec vrvi okoli šilaste, ostre skale, si navezal na hrbet butaro bakel in začel nato drsati po vrvi navzdol. Naenkrat pa grozovit krik; kamenje se vsuje nekje nad nama. Komaj sva se s Fortkom še mogla pritisniti k steni, ko telebi Krevlja nama pred noge. Ni žugnil ne mignil več. Na ostrem kamenju si je raztreščil glavo ko mehko hruško. Zaman sva poskušala ga zbuditi v življenje. Kako se je nesreča zgodila? Menda se je predrgnila vrv na ostri skali, ki je bila privezana nanjo; saj je s kamenjem priletela tudi pretrgana vrv k nama v brezno.

Pa saj takrat nisva mogla premišljati o vzroku nesreče. Bila sva tako splašena in prestrašena, da sva se kar sesedla. Iz brezna navzgor ne prideva nikoli več! Vrv pretrgana, stene naravnost navpik, nobene razpoke, nikakega oprijema v pečeh! Dolgo, dolgo sva strmela v prazno temo nad nama.

Prva plamenica je že dogorela, treba je bilo prižgati drugo. Kod zdaj in kam? Pri medlem svitu sva razgrnila koženico po tleh. A bolj ko sva strmela v zavite črke, manj sva si vedela tolažbe. Pa se je Fortek nazadnje odločil: »Naprej! — kamorkoli že! Naprej, če ne, pogineva v tej luknji kot ujeti podgani!«

Lezla sva po kamenju poševno navzdol, prekobaliti sva morala dve, tri pečine, ki so se bile prikotalile bogve kdaj; zagazila sva v glinasto blato, da sva komaj pete izdirala. Prišla sva v nekako skalno dvorano, in že se nama je zdelo, da odtod ni izhoda. Ko pa sva s plamenico obšla vse kote, se nama

odpre votlina, voglato izsekana v skalo. Posvetiva vanjo: v kamen vsekane stopnice — navzdol! Kaj bi marala, ko bi šle kam navzgor — proti belemu dnevu!

Ko dospeva do konca stopnic — spet kakor soba velika votlina. Odtod pa kar dva rova: prvi na levo, drugi na desno. Po katerem naj kreneva?

»Poskusiva na desno!« svetuje Fortek. »Desna pot — prava pot!«

Kar kmalu pa se odcepi od najinega rova spet nov hodnik. Kod zdaj? »Ta je videti širši — tod naprej!«

Pa sva prispela spet do novega križišča hodnikov. Bila sva že kar vrto-glava! Ali — le naprej, zmerom naprej, naj prideva kamor že!

Hodila sva že debelo uro, ko osupla obstaneva. Na tleh, lej, oglje, čisto nanovo utrjeno oglje! Kdo je hodil tod, kdo? — Zastrmiva se, spogledava. Saj tu sva že bila! To je tista dvorana, kjer sva se odločila za hodnik — na desno! Mrzlo me je polilo po čelu, zagomazelo po hrbtu! Nikdar več ne prideva iz tega labirinta!... Saj je kakor v krtini, ki jo je nekoč sosedov hlapec na travniku razkopal. Dva rova v kolobarju — eden velik, drugi manjši — vmes zvezni hodniki, na sredi notranjega kolobarja pa ležišče in shramba krta črnuha!... Tudi tukaj sredi najinih rovov nekje mora biti shramba — zlata, zakladnica Celjanov! A kdo bi jo našel sredi mreže hodnikov!

Razgrneva načrt. Res, prav todle kje bi moralo biti, kjer je koženica oglodana. A kaj nama zlato, kaj zakladnica! Da bi le izhod našla, izhod iz tega začaranega labirinta!

Spet prižgeva novo baklo, pa naprej po hodniku na — levo roko! Na križiščih se ogibava rovov, koder sva že hodila. Saj znamenj dovolj: ogorki, stopinje v pesku...

Pritavala sva v čudno zatohel prostor. Odreveniva... zastane nama sapa!... Iz kota naju gleda postava, človek votlih oči, režečih čeljusti!... Na tleh spet človeško truplo... ležeče na hrbtu! Ob steni pa kar cela kopica — vsevprek.

Utrnem baklo, da vzplameni svetleje. Stopim bliže k postavi v kotu. Lica — zgrbljeno usnje; oči — dve votlini! A lasje, brada — kot pri živem človeku!

»Ojme, sami mrlič!« zastoka Fortek in se križa. »Tak takle zaklad sva izteknila! Sam rogati ima tu svoje kremplje vmes!«

Planila sva k drugemu izhodu in bežala kar na slepo, ne prebirajoč več hodnikov. Le proč, le daleč stran od te strašne grobnice! Tako sva bila splašena, da sva cepin in konec vrvi tam pri mrtvakih na tleh pustila. Le kar naprej, naprej sva dirjala, dokler se nisva upehana, napol mrtva zgrudila pod steno, ki nama je zapirala pot. Tu sva na pol v omedlevici, na pol v spanju ležala dolgo, dolgo. Morebiti sva prespala eno noč, morebiti dva dni, dve noči... Za naju je bila vseskoz le ena nepretrgana noč...

Zbudila sva se naposled menda radi lakote in žeje. Po trebuhu nama je pajek predel. Pa lakota bi se še nekako prestala, ako bi dobila vsaj požirek vode. Jezik lepljiv, da se je nebesa prijemal, ustnice izsušene ko goba na veliki četrtek. Ves zaklad Celjanov — z bridkostjo sva se spet spomnila nanj — kaj zaklad, pol življenja bi dala za požirek hladne pijače!

Ukreševa ogenj in užgeva plamenico; na srečo vsaj bakel nisva na begu pozgubila. Ozreva se po steni pred nama. Saj to je zid, pravcati zid, delo človeških rok! Kamenje in malta, tutam celó kaka opeka vmes! Potemtakem menda tudi ljudje ne bodo daleč stran! Pa bi poskusila, saj imava

cepin!... Iščeva, iztikava... zaman! Kajpak, pozabila sva ga pri mrličih, ko sva na vso naglico zbežala... Pa kaj tamle v kotu ob zidu? Tudi tu mrtve, človeške postave! Hočeva spet v tek in dir. A kolena nama klecajo.

Pač majken žarek upanja še: zid pred nama! Saj to je menda tisti zid, kakopak, s katerim so zazidali vernike in galjote, pa tiste delavce, ki so spravili zaklade todkaj pod zemljo.

Omotična tavava po najini sledi nazaj. Od slabosti se večkrat sesedeva. Ko se malko odpočijeva, pa spet dalje, včasih že kar po štirih. Naposled prideva do grobnice, pobereva cepin in vrv pa spet nazaj, odkoder sva prišla. Samo tisti drobni žarek upanja na rešitev nama je dal moč, da sva končno zagledala zid — zid, za katerim je dan, so živi ljudje!

Začela sva razkopavati steno tam, kjer je bilo največ opek vzdanih. Izluščila sva kamen za kamenom, preperela opeka se je razsipala pod cepinom. Menjavala sva se pri delu, počivala, pa spet in spet tolkla in kljuvala. Naposled sva prekopala skozi zid luknjo, za pest veliko. Ves čas najinega dela sva potihem upala, da ugledava luč dneva, brž ko zid prekljujeva. Pa nič! Tudi onstran zidu — trda tema! Morebiti pa je zunaj ravno zdaj — noč?! Z novo vnemo nadaljujeva delo.

Še nekaj debelih kamnov izluščiva, in luknja je tako velika, da lahko zlezeva skozi odprtino. Oprezno se prekomotava skozi zid. Ko sva oba onstran stene, ukreševa zopet ogenj; zakaj baklo sva bila poprej ugasila, da naju ne bi plamen izdal, ko bi se prikopala na plano. Že s prvim plamenčkom spoznava, da sva spet med zidovjem, ali to pot ne daleč od živih ljudi. Vrsta trebušastih sodov je stala ob steni. Fortek je držal cepin v rokah in je kar zamahnil z železnim kljunom v najbližji sod. Izmed dog se pcedi — mokro! Še enkrat trešči s cepinom po sodu. Rdeč curek brizgne do stropa — vinski duh nama udari v nos! Skočiva k rdečemu studentu, pa srkava, goltava, lokava... Malo se oddahneva pa spet znova in znova hladiva razbolele ustne, zamakava izsušeno grlo, polniva prazni želodec.

Kako in kaj se je pozneje godilo z nama, mi je vse v meglo zavito. Nič ne vem, kako dolgo sva pila, kdaj omahnila po tleh. Le to se spominjam, da so tuji ljudje kričali nad nama, ko sem se bil zbudil. Zbrcali so naju pokonci, pa odgnali proti mestu. Po poti sva se opotekala, padala... Zato so naju naložili na nekako koreto in odpeljali v Celje.

Več dni sva ležala v blodnji, v nezavesti. Ko sva okrevala, so naju praševali in pestili, da bi spravili iz naju, kako in po kaj sva prišla v tisto — klet. V klet? »I seveda,« so govorili, »v vinski kleti v Bežigradu smo vaju našli kot kladi pijana! Kaj vaju je zaneslo tjakaj? In čemu sta zid razkopala?«

Vse tako so hoteli vedeti in kaj vem, kaj še.

Midva sva jim vse po resnici povedala, samo o tisti koženici in zakladu nisva ne besede žugnila.

Oni pa vuninvun: »Bajke, laži, kar nama hočeta natvesti!«

Tako sva nazadnje rajši čisto umolknila.

— Pa zaklad?... Kar zgrozilo me je, kadar sem se spomnil nanj pa na mrtvake pod zemljo. Čez leta mi je Fortek — ne, takrat že odrasel Fort! — prišel prigovarjat, naj bi še enkrat poskusila srečo z zakladom. Dejal je, da bi lahko tokrat vse bolje pripravila ekspedicijo v podzemski svet. A jaz ga nisem hotel niti poslušati. Nejevoljen je odšel in godrnjal: »Tudi prav! Če ti je beraška malha ljubša, poskusim pa sam!«

Pozneje некоč — preden sem začel todle oglje kuhati — me je pa vendarle premagalo. Pojdi vsaj pogledat, sem si dejal, kako je kaj zdaj v tistem breznu na Starem gradu! Vhod v jamo je bilo domalega že grmovje zakrilo; le težko sem se splazil skozenj. Pa tudi jame je bilo kmalu konec. Strop se je bil očitno zrušil in zasul jamo. Nemogoče, da bi tod skozi še kdo prodril v podzemlje. Poizvedoval sem še, ali je morda kdo pozneje v kletih Bežigrada kaj iztikal in ongavil po luknji v zidu. Pa so mi zatrjevali, da so tisto odprtino v steni kar brž zazidali. Bržčas jih je bilo strah okostnjakov.

O Fortku nisem slišal pozneje nič več. Dejal bi, da ga je najbrž smrt zalotila kjekod v podzemlju, kamor je tako trdovratno rinil.

Zlati zakladi niso prinesli sreče ne grofom Celjanom ne meni ne Fortku, pa tudi nikomur drugemu je ne bodo nikdar nikoli. Preveč krvi se drži tistega zlata in srebra; preobilo solz in kletev je omadeževalo zaklade Celjanov.

Saj gre prerokba, ki se bo še uresničila: Vodovje bo некоč zalilo celjsko mesto in njegovo bogastvo. Plaz bo potegnil — ali s Pečovnika ali Svetega Miklavža — in bo zajezil Savinjo, da nastane jezero tam, kjer stoji mesto. Že zdaj se v zli slutnji Celjanom hlače tresejo, če količkaj več vode pridere po Savinjski dolini. Jaz, starec, ne čakam več; a kar je vas mladih, se boste nemara še v čolnih vozilih križem kražem po jezeru, ki mu bodo na dnu pokopani — zadnji Celjani.

OSKAR HUDALES:

BRAT BILL.

(Iz knjige: „Mali Šikara“, ki jo je napisal E. Marschall.)

Z daleč nazaj ležečim rogovjem se je Baby Bill podil skozi goščo vzdolž hriba in se ni brigal za hrup, ki ga je povzročil. Velik kuguar se mu je tatinsko umaknil s pota, stari Vof je jadorno izginil v jagodičastem grmovju.

Ko se je čredi približal na kakih sto metrov, se je obvladal in stopal v veličastnem koraku dalje. Njegovo pleme da mnogo na dostojanstvo in ni ga oblastnejšega pojava, ko korakajoč vapiti. Baby Bill je hotel narediti dober in veličasten vtis. Daleč nazaj je položil rogovje in koračil k čredi z visoko dvignjeno glavo, tog in bleščeč.

Samice so stale stisnjene v mali zeleni dolinici in ga radovedno gledale. Preko orjaškega gozda je jesen raztresla zlato in barve; listje je bleščalo v potratni krasoti, iz višine je donel krik divjih gosi.

Samice, kojih gospodar je zaničljivo pihal, je spreletaval srh. To puhanje je bilo podobno puhanju pare iz lokomotive. Prišel je z visokim piskajočim puhanjem in padel v nizko rjojenje, podobno govejemu. To je bilo izzivanje! Baby Bill je gledal samice ter njih premišljajoče oči in kri mu je vroče zaplala po žilah. Podzavestno je odvrnil grožnjo. Stari se je zaletel brez uvoda, ne kakor indijski nosorog ali bizon na preriji. Kar zahrmel je. Leta že je vodil čredo in ni bil niti najmanj pripravljen, kakemu pritepencu mladcu prepustiti, ali sploh s kom deliti svoj harem.

S plamenečimi očmi in srditim puhanjem, ki se je čulo daleč skozi tišino, se je vrgel na predrzneža.

Trdo sta se zblížala. Vsled dolgega zaleta je imel stari strašno udarno moč. Bilo je, kakor bi drveč vlak zavozil v kočijo. Baby Bill se je zrušil in padel v igličevje.

Vodnik je po vsej pravici smatral boj za končan. Zato ga je tem bolj

presenetilo to, kar je sledilo. Skočil je čez poraženega sovražnika, da bi mu prizadejal še nekaj sunkov. Mladec naj bi vedel, kje je njegovo mesto. Preden bi ga umoril, mu je še hotel pokazati, kako neumno je, mešati se v stvari, ki ga ne brigajo!

Z nepredvideno naglico je Baby Bill skrčil noge in skočil pokoncu izprožen z nenavadno močjo bočnih mišic. Njegovo rogovje je zadelo mehke dele nasprotnikovega vratu.

Začela se je krvava, resna borba. To ni bil boj, ki ga bojuje vodnik z dvoali triletnim mladcem v zabavo samicam. Tu je stal dostojanstven nasprotnik! To ni bil noben kuguar, ki se ga lahko raztrga v cunje, noben strahopeten prirejski volk. Sam Baby Bill je opazil razliko med tem bojem in pretepi iz lastne mladosti.

Njegov nasprotnik je bil preizkušen v mnogih bojih in je poznal način boja od norčavega začetka do smrtne resnice.

Prepir med moškimi losi je navadno kratka zadeva. Bodala na glavah in ostrorobi parklji so smrtonosna orožja. Toda sedaj sta si stala nasproti dva enakovredna sovražnika. Zagrizeno sta si merila moči. Zahajajoče sonce je polilo vrhove gora s plamenečo lučjo in njegovo zadnje svetlikanje ju je še vedno našlo v srditem boju. Nobeden ni hotel popustiti. Tu in tam je kateri izmed njiju zasledil ugoden trenutek za udarec s parklji. Njuna kožuha sta bila vlažna in sršeča, temnordeče sta jima bleščale nosnice, oči so jima v poltemi gorele. Samice, ki so ju gledale, so nemirno mlele s čeljusti.

Baby Bill je odkril dvojce drevesnih parobkov. Zasvetil se mu je nedoločen prevdarek. Pri jelenjih borbah ni opaziti posebnih zvijač, temveč so te borbe samo vprašanje udarne moči in gibčnosti. Taktika je suvanje in udarci s prednjimi parklji.

Poizkusil je obkrožiti nasprotnika in ga zvabiti med oba velika stekajoča se štora ter ga začel goniti v mali kot, kjer sta se parobka dotikala. Sovražnik ni ničesar zapazil in je šel v past. V ozkem prostoru ni mogel dobiti prostora za zalet. Preden se mu je posrečilo zbežati vstran, je bil Baby Bill pri njem.

Kar je sledilo, so samice v poltemi komaj opazile. Stari se je zrušil, Baby Billovi parklji so završeli nanj zopet in zopet. Premaganec je negibno ležal na tleh. Bill je povetil glavo, da bi boj dokončal. Butnil je znova. Rogelj je udaril ob rogelj. Še enkrat je hotel nazaj, da bi ponovno udaril. Toda — mesto vdaje in triumfa so prisluškovalke slišale samo blazno stokanje, ki je zraslo v doneč krik. Samice je pregnal paničen strah.

Velikanska izčrpanost je objela oba protivnika. Glavo pri glavi sta tesno ležala drug pri drugem, neločljivo zapletena in povezana z rogovji, po žalostni, neverjetni usodi priklenjena drug na drugega.

4.

Natan Funk je doživel že mnogo zim, toda njegove oči so še vedno gledale ostro in bistro, morda še bolj, ko v mladosti.

O, bilo je nekoč, da je štor zamenjal z divjačino in streljal vanj, toda to je bilo že davno, davno. Sedaj pa je poznal gore, njih luč in njih sence, različnost drevesnega listja in dobro vedel, kaj vse to lahko nabrede njegovim očem. Kuguarjeva varovalna barva ga ni več prevarila.

Pozno jesenskega popoldneva je pohajkoval ob studencu v mali dolini. Hipoma mu je pogled obvisel na senci pod podrtim drevesnim parobkom.

Spočetka ni vedel, kaj naj bi to bilo. Ni bilo pasoč se jelen in preveliko o medveda. Dolgo je poizkušal razvozljati to uganko. Slednjič je zlezel navzdol. Zdelo se je, ko da bi rjava senca hipoma izginila za parobek.

Bistrogleda šoja, ki je žvrgolela in kričala — ravnokar je pripovedovala o svojih načrtih za zimo — je opazila strah, ki je šinil preko moževega obličja. Oči so se mu krčevito hitro zaprle, obrvi nagubale: To je bil konec veselja!

Oboje kraljevskih rogovij ne bo nikoli več divjalo skozi gozdove. Ona dva, ki sta jih nosila, sta bila mrtva. Ves njegov trud, da ju je gojil in ščitil, je bil zaman. Proč sta bila oba ponosna, plemenita! Tesno zapletena drug v drugega sta ležala na igličju. Brez vsakega znaka življenja, brez drgeta, brez dihljaja.

Natan je takoj razumel, kaj se je pripetilo. Lakota in žeja sta na žalosten način dokončali boj.

Žalosten je stopil bliže in zrl na kraljevski postavi, ki sta mu ležali ob nogah. Dolgo še nista mogla biti mrtva, drugače bi točni kragulj že prišel z delom.

Hipoma je Natan v veselem kriku odprl usta. Večji izmed obeh je odprl vlažne, rjave oči!

Natan ni bil eden izmed hitrih, to je, prenagril se ni. Od divjih živali si je prisvojil naravno mehko in lahkoto gibanja. Toda takrat je kakor jelen skočil preko parobka, pokleknil k veliki Baby Billovi glavi in mu obtipal telo. Bill je ležal na smrt utrujen, a je vendar še lahko z očmi sledil vsem Natanovim gibom. V teh pogledih ni bilo strahu — v senci smrti je Baby Bill pozabil nanj. Natanu se je zdelo, da ga te uboge oči prosijo pomoči.

»Drži glavo pokoncu, Baby Bill. Kmalu boš prost!«

Stari se je okrenil k drugi živali. Bila je trda in mrzla. Zaman se je trudil, da bi razdružil rogovje, težkih teles ni mogel sukati in obračati. Končno je pograbil malo ročno sekuro in razbil rogovje mrtvega. Baby Bill je bil prost. Še vedno je

ležal brezčutno in ni ganil nobene mišice.

Kdo drugi bi reševanje končal. Vapiti je bila uboga, topa žival, preslaba, da bi se mogla prehraniti. Samotarski mož je nosil v prsih preprosta čuvstva. Preprost v ljubezni in sovraštvu je nekoč vzljubil tega jelena. Povsod ga je

gojil in opazoval že od njegove rane mladosti, los je takorekoč postal njegova svojina.

Požuril se je k studentu in prinesel klobuk vode. Previdno je Billu razširil ustnice in mu vlival v kratkih presledkih osvežujočo pijačo v grlo. Bill se je prvokrat stresel in zakašljaj. Natan je hitel in prinesel drug klobuk vode, kmalu za tem tretjega, šele po četrtem je Vapiti za prst visoko dvignil glavo. Mož se je tresel od veselja.

Po vsej priliki se je vapiti do smrti izmučil pri brezplodnih poizkusih, da bi se rešil.

Natan je izvlekel žepni robec in ga obesil na suho vejo. Robec naj bi odvrčal krvoločne kuguarje in volkove. Nato je hitel h koči.

Vrnil se je težko obložen z odejami, živili, kuhinjskim orodjem in se tam utaboril. Naprtil si je težko delo, da je korak za korakom odvlekel mrtvega losa. Nato je zakuril velik ogenj, kojega toplota naj bi okrepila Billa.

Ves teden se je mučil z bolno živaljo, ko je slednjič zapazil majhen uspeh. Kavoj je pil vedno le črno, ker je kondenzirano mleko romalo v Billov želodec. Polagoma je Bill že lahko dvignil glavo in jedel travo, ki mu jo je natrgal njegov strežnik. Po desetih dneh je nekaj minut že lahko stal na zelo majavih nogah.

V naslednji noči je zapadel prvi sneg, ki se je kmalu umaknil drobnemu, mrzlemu dežju. Natan ni mogel več dolgo ostati pri svojem oskrbovancu. Zima je bila zelo blizu in ljudje imajo radi zidovje, ki jih ščiti in ogrevajoče ognje. Nekega dne je zopet pohitel h koči po krplje, da bi bil pripravljen.

Nekaj pa je popolnoma prezrl. Vapiti se ga niti najmanj ni bal in ga je smatral za svojega varuha in vodnika. Kakor pes ga je spremljal po vseh potih.

»Toda tega mi ni treba,« se je šalil mož. »Saj nisi pes, ti velika, težka živina.«

Polagoma je Bill svoje izprehode zelo nategnil, toda pod noč se je vedno vrnil v Natanovo varstvo.

Ko se je nekega jutra prebudil, mu je na odeji ležalo dva prsta snega. Skrajni čas je bil, prepustiti Billa samemu sebi.

»Zdrav bodi, stari tovariš!« Lahno je drsela njegova roka preko velikega vratu.

»Dobro sem te preril, kot je bila moja dolžnost, nikdar nisem pozabil, da se imenuješ Bill. Odslej moraš skrbeti sam zase.« Žurno je odšel in se ozrl šele, ko se je oddaljil kakih sto metrov. Še enkrat je moral videti veliko, kraljevsko postavo in čudovito rogovje, ki ga bo kmalu terjal Manitu.

Nemalo se je Natan prestrašil, ko je Baby Bill pridrvel za njim.

»Za boga, Bill! Kaj delaš? Redil sem te, toda sedaj ostani sam. Domov moram!«

In ko slednjič ni nič pomagalo, ga je obmetaval z drvi in kamenjem, da je los razumel.

Možu to nič kaj ni prijalo. Žalosten in sam je dospel h koči.

5.

Prišla je zima. Baby Bill še ni našel svojecev. Odpravili so se že na potovanje.

Veliki vapiti je ostal še nekaj dni in izgrebal hrano izpod snega. Nato se je odpravil na sestop.

Po hribih je ležal mraz zgodnje zime. Bill se je čutil močnega in ponosnega kot še nikdar. Premagal je vodnika, kmalu bo vsa čreda njegova. V vžhičeni zavesti zopet pridobljene moči je pozabil na volkove.

Toda oni se niso dali pozabiti. V mraku nekega ledeno mrzlega jutra je zaskočil Bill tuljenje na visoki planoti.

Trepetajoč je za trenutek obstal: staro naraščajoče in pojemajoče petje, prastari klici divjine. Tolpa je bila lačna.

Previdno se je jelen kretal dalje in uporabljal grmovje za kritje. Njegova senca se na snegu ni smela videti.

V Natanovi oskrbi je na sivec skoraj pozabil. Toda krik mu ni bil nov. Poprej včasih ga je že večkrat čul. Usoda onega, ki ga voleje zagledajo, je bila Billu dobro znana. Dlaka se mu je naježila.

Nenadoma se je pogнал v velik skok: za hrbtom mu je nekaj zadonelo. Njegovo sled so našli! Nastopila je preizkušnja hitrosti in vztrajnosti.

Billovo telo se je iztegnilo, rogovje je ležalo na plečih, nato pa je drvel, drvel na življenje in smrt. Izgubljena dirka!

Volkovi so potrpežljivi, tako potrpežljivi! Gredo samo za sledom, uro za uro, dokler preganjenec vzdrži. Za svojo vztrajnost se ne boji. Nobena nakana, nobena zvijača jih ne premoti, z nosom pri tleh gredo za sledjo naprej in nazaj, počez in podolgem. Imajo čas, imajo potrpljenje, oni lahko čakajo. Pustiti ga, naj drvi, nekje in nekoč nam itak pade v šape.

V tej pokrajini ni bilo rek, ki bi jih mogel Bill preplavati in tako zmešati sled, jezera pa so že zamrznila.

(Konec prihodnjič.)

MIRAN JARC:

SANJSKA IGRICA.

Na trati se igrajo brezdomski otroci. Ta z avtomobilom, oni s polomljeno lokomotivo, tretji z lesenimi hišicami, drugi z lutkami, škatlicami itd. Mrači se.

TONE: Miha, pusti to polomljeno ropotijo. (Mu z nogu odbrne avto.)

MIHA: Zakaj?

TONE: Zato...

MIHA: Dobri ljudje so nam prinesli vse te igrače.

TONE: Kako si neumen! Kakšni dobri ljudje neki? Komisija Vam je prinesla to ropotijo. Razumeš, komisija! Dobrodelna komisija. Bogate gospe. Žene tistih, ki so nam zapodili očete iz službe na cesto. Razumeš? Vrzi v stran to nesnago!

MIHA: Pa je vse to res, kar praviš? Kdo ti je povedal?

TONE: Misliš, da sem otrok. Šestnajst let imam. Povedal pa mi je oče. On že ve. Zaznamenovan je. Ali je tudi tvoj oče zaznamenovan?

MIHA: Kaj je to zaznamenovan.

TONE: Ti si pa res trd. Kdor mora imeti kozolec ali pa mostni obok za stanovanje, ta je zaznamenovan. Zdaj razumeš. Janez pa razume take stvari.

MIHA: To so čudne stvari!

TONE: Kaj bodo čudne! Sam živiš sredi njih, pa se čudiš?

MIHA: Moja mama je danes jokala. Velika noč je, pa nimamo kruha.

TONE: No, vidiš!

MIHA: Vidim. Pa vseeno ne razumem. Morda, ker preveč gledam oblake in travo. Kadar je tako hudo v naši podrti baraki, zbežim ven in se ves dan potikam okrog. In zunaj je tako lepo, kakor v sanjah...

TONE: To ni nič. V mojo šolo moraš priti. Veliko nas je. Kaj misliš vedno ostati otrok?

MIHA: Ne grem.

TONE: Zakaj ne? Deset let imaš. Čas je, da prideš v naše roke.

MIHA: Kdo pa ste vi?

TONE: Mi šele bomo. Takrat ko bomo odrastli, bo ves svet naš in boljši bo.

MIHA: Nikoli ne bo bolje.

TONE: Kdo pravi, da ne? Seveda, če bodo taki ljudje kot si ti, tedaj...

MIHA: Ne grem s teboj...

(Zdaj se začuje petje bližajočih se otrok.)

OTROCI:

Kako je lepo na trati,
dajmo se, dajmo igrati.
Zdaj imamo čas.
Nihče ne pride po nas.

Ena, dve, tri,
svet se vrti, vrti.
Že tisoč let se vrti.
Bog nanj posije,
pa se svet razbije,

kot milni mehurček se razprši,
tako se stari svet zdrobi.

Svet iz cunj je žoga.
Žoga je nadloga,
kakor šolska naloga.
Šolskih nalog za nas več ni.
Raztrgana žoga v jarku leži
in se žalostno smeji.

(Pode se, rajajo in skačejo.)

(Mimo pride STARČEK, dolgolas in s sivo brado kakor kak prerok.)

STARČEK (jih opazuje in posluša).

Kakšni otroci so pa to? Žalostna modrost je v njih. To niso pravi otroci.
Noči se, pa mislijo, da sije opoldansko sonce. Ali so to otroci mesečine?
Kako da ne gredo domov?

TONE: Kaj vem. Kdo pa se dandanes briga za take otroke.

(Mihi): Tedaj res ne greš? Nocoj bo zanimivo. Nočeš. Pa ne. (Odide.)

MIHA: Ali se vam smilijo ti otroci? Tudi jaz ne vem, odkod so. Vsak večer se pripode semkaj. Z jutrom jih ni več. Kot oblački so.

STARČEK: Kar nič človeške žalosti ni več v ljudeh. Hudo je zdaj po svetu. Mnogo dežel sem prepotoval, mnogo preizkusil, ampak tako hudo še ni bilo pod božjim soncem kot je danes. Zemlja bi se morala zjokati, kamen bi se moral stopiti, samo človek se ne zgane. In nikogar ni k vam v tolažbo?

MIHA: Samo sonce in mesec, noč in vihar, vročina in mraz... Le včasih pridejo mimo tudi ljudje. Fotografii in poročevalci, in drugi radovedneži, ker smo jim zanimivi. Pridejo in odidejo. Mi pa ostajamo tu, kot da rastemo iz te močvirnate zemlje.

STARČEK: Otroci, otroci, pridite, pridite k meni!... Nekaj tako lepega vam bom povedal, nekaj tako toplega, da vas ne bo strah noči.

OTROCI (se mu bližajo):

Kdo si? Kaj namносиš?
Kaj nam boš povedal?

Ali česa prosiš?
Ali nas boš gledal?

STARČEK: Ah, ljubi moji mali. Ali veste, katere ure nam bijejo zdaj? To je tisti čas, ko je nekoč sam Bog umrl za nas vse. In še in še ga križajo.

Ali že se bliža čas, ko bo On vstal poveličan. Bog bo vstal, otroci moji. Vstal bo za nas vse, za vse, ki so preganjani, ki so lačni in žejni, ponižani in razžaljeni. Silna svetloba bo zrasla iz groba, čez ves svet se bo razlila in vse bo v njej pelo. Slehera travica bo zvenela, slehera bilka bo piščalila in slehera cvetna čašica bo nebeški zvonček, ki nam bo zvonkljal k vstajenju. Bog bo vstal, človek bo vstal. In vsi, ki bomo dobre volje, se bomo strnili in zamaknjeni poslušali.

OTROCI: Kdaj bo to? Povejte, mož, kdaj se bo vse to zgodilo? Ali bomo videli in slišali?

(Nenadoma pride POSESTNIK.)

POSESTNIK: Kaj pa je to? Druhal beraška! Proč z mojega travnika! Takoj se mi poberite, sicer bom nagnal pse na vas. (Starčku.) Kaj pa ti, dedec? Ali mi ne izgineš izpred oči? Svojat nemarna! Samo kradejo. Proč, vam pravim!

(Otroci so vsi iz sebe od strahu. Nekateri se spuste v jok, drugi se plašno umikajo. Miha pa se postavi pred POSESTNIKA.)

MIHA: Saj vam ni nihče nič zlega storil. Ali nam niti tega močvirja ne date za bivališče? Povsod nas podijo. Ali naj gremo živi pod zemljo?

STARČEK (posestniku): Bogokletnik! Ali ni to vnebovpijoč greh, da podite na najsvetejši dan v letu nedolžne otroke? Ali poznate Herodeža?

POSESTNIK: Stran, potepuh stari! Stran!

(Zažvižga. Od nekod planejo divji psi. Med otroci vpitje in kričanje. Tedaj pa se začuje mogočno velikonočno zvonjenje. Skrivnostna modra svetloba napolni planjavo od zemlje do neba. Slehera bilka začne zveneti. Sleherni cvet pozvanja. Posestnik se zviija in leze sam vase. Slednjič je le še podoben črni kepi na tleh. Živali se pritajijo k tlom. Otroci pa si sežejo v roke in stojijo nepremični kot beli angeli v nebeški svetlobi. Za njimi starec, poveličan v preroka v bleščečem sijaju. Ob spremljavi vsemirske godbe pojo otroci.)

OTROCI (pojo):

Vstal je, vstal je naš Gospod.
Oče naš, ki je v nebesih
je posvetil z milostjo
našo zapuščeno zemljo.

Zdaj v njegovem smo kraljestvu.
Pojmo hvalo in slavo, v čast
našemu Odrešeniku.

FAKIN ANTON:

VRAŽE.

23.

Prazne vere in vraže na Goriškem Krasu o rastlinah.

O žitu.

Da ne bi postalo žito snetljivo, ga kmet pred sejetvo opere v apneni vodi in trikrat presuje skozi jarmenovo gož.

O leski.

Na Velki Šmaren se ne sme iti brat lešnikov, ker je isti dan kača v vsakem leskovem grmu, h kateremu se približajo otroci.

O detelji.

Ako najde fant, ko se sprehaja z dekletom ali ko misli nanjo, štiriperesno deteljico, bo s tem dekletom srečen. Istotako bo srečna deklica s fantom, če najde v njegovem spremstvu ali ob misli nanj štiriperesno deteljico.

O drvah.

Mnogo gospodinj veruje, da pomeni krešenje isker pri gorenju polen na ognjišču (štedilniku) obisk gostov (tujcev). Ob takih prilikah jih muči radovednost, kdo neki bo prišel.

O repi.

Na pustni torek gredo tudi stari kmetje(ice) plesat za repo, ki naj bi bila radi tega bolj debela. Mnenja so, da čim več kdo pleše, ko se že plesni čas približuje h koncu, tem debelejšo repo bo pridelal.

O slami.

Če se noče napraviti v pinji maslo, dene gospodinja dve slami navzkriž pod pinjo na gorko opeko ognjišča in tolče smetano v pinji; tako se maslo prav kmalu napravi.

O travi.

Če ima krava malo mleka, gre sosed na sv. večer žet travo na sosedov travnik; ko prične zvoniti k polnočnici, jo začne žeti in jo žanje ves čas zvonjenja; a ko odzvoni, neha žeti. Nažeto travo nese domov in jo da jesti kravi. Tako dobi krava več mleka, a sosedova ga za toliko izgubi.

O ohrovtu.

Na predvečer novega leta zaljubljen fant ukrade na domači ali sosedovi njivi ohrovt (vrzoto) in ga ponoči obesi ljubljenu dekletu na kljuko vrat njenega doma. Ko drugo jutro dekle vstane in najde ohrovt, začne premišljevali, kdo je oni, ki jo ljubi. Po navadi ugane. Ker ji ta dogodek ostane v spominu, se svoje ljubezni do njega ne more več otresti.

O oglju.

Oteklino lica (rožepilo) zdravijo na ta način, da jo žena večča namaže s kredo, nato z ogljem in prekriža s črnilom ter potem obveže z ruto. Med mazanjem pa moli neke vražne molitve.

24.

Prazne vere in vraže na Goriškem Krasu o živalih.

O kači.

Če se kača naseli blizu človeškega bivališča, prinese srečo.

Če kača zvečer poje, naznanja nesrečo.

Res se govori, da kača poje in da gad žvižga; a res je le, da ne eden ne drug ne dajata nikakih glasov. Vse kače so neme.

O kuri.

Če kure ponoči kokodakajo, naznanjajo nesrečo. Če nesejo kure mehka jajca (mekuže) popoldne proti večeru, pomeni vojno.

O mačku.

Kmetje gredo zgodaj zjutraj na sejem ali v mesto po opravkih. Če pred njimi ob tej priložnosti maček preteče pot, da oni to vidijo, so prepričani, da bodo ta dan svoje opravke slabo opravili in da bodo težko dosegli svoj cilj.

O psu.

Da ti ne škodi pasji ugriz, si moraš rano pokaditi z dimom pasje dlake, ki te je ugriznil.

O živini.

Če škodoželjnež zakoplje kosti v hlev, ne da bi to gospodar ali kdo drugi vedel, postane živina v tem hlevu bolna. Ko pa jih kdo najde in odkoplje, živina ozdravi.

Kmet ne vidi rad, da mu živino preveč hvalijo, ker se boji, da mu potem oboli.

O bradavicah na roki.

Bradavice na roki si odpraviš, če s krvjo iz bradavic namažeš kovan denar in ga položiš na cesto, ne da bi te kdo videl in vedel, kaj delaš. Kdor najde in shrani ta denar, dobi od tebe bradavice, ker tebi potem izginejo.

Pege na obrazu.

Pege na obrazu odpraviš, če se umiješ z vodo, v kateri so se kuhali velikonočni pirhi na velikonočno soboto ravno takrat, ko zazvonijo zvonovi glorio.

O miši.

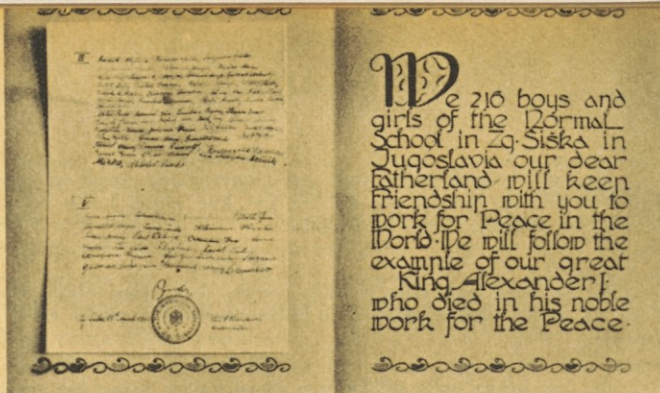
Ko izpade otroku zob mlečnik, vrže ta zob čez rame navzad in pri tem reče:

»Na, miška lesenega, daj mi drugega koščenege!«

Kar se na dan sv. Jdrta vseje, pojedjo miši.

Zunanja stran odgovora v narodnih motivih.

Notranja stran s podpisi 216 učencev in odgovorom v angleškem jeziku.

Vsebina odgovora :

„Mi 216 dečkov in deklic meščanske šole v Zgornji Šiški, v Jugoslaviji, svoji dragi domovini, hočemo ostati v prijateljstvu z Vami, da bomo delali za mir na zemlji. Sledili bomo vzgledu našega velikega kralja Aleksandra I., ki je umrl v svojem plemenitem delu za mir.“

KUNAVER PAVEL :

MIR LJUDEM NA ZEMLJI . . .

„Največja križarska vojna je vojna za mir.“

Prince Waleski.

Ko je lani jeseni naš Viteški kralj Aleksander I. Zedinitelj umrl na svoji poti za utrditev miru med narodi, je krvavelo vsako jugoslovansko srce ob tej nenadomestljivi izgubi. Premnogim ljudem na zemlji pa se je zdelo, da je bog vojne, mogočni Mars, zopet dvignil svoj meč in da se bo zopet začelo krvavo klanje, ki bo pahnilo vso Evropo in morda celo vso zemljo v propast, iz katere bi vsaj kultura in civilizacija belega plemena težko še kdaj vstala.

Modri možje in zagovorniki miru, kateri edini morejo koristiti človeštvu, pa so ob žrtvi našega kralja dvignili svoj glas tako mogočno, da so se strasti polegale in vse, kar je bilo na zemlji dobre volje, je hitelo utrjevati mir med narodi, izravnati nesoglasja in pozivati na sodelovanje za skupni blagor.

Tedaj se je oddahnil marsikateri oče in olajšalo se je srce premnoge matere in žene. Mnogi odrastli so vedeli iz lastne izkušnje, kaj je vojna. Vi vsi pa jo čutite v sedanjem pomanjkanju, dasi se niti ne zavedate, da izvira še iz ran, ki jih je svetovna vojna zadala svetu, in pa iz nezaupanja med narodi, ki zopet oborožujejo zemljo in pripravljajo nove vojne.

V Jugoslaviji ni bilo večjega prijatelja miru, kot je bil rajni naš kralj Aleksander, ki je na lastne oči videl vse trpljenje svojega naroda, katerega je nanj nagrmadila vsiljena mu vojna. Zato je žrtvoval za mir svoje najboljše moči in končno tudi svoje življenje.

Na zemlji imamo mnogo društev, ki se trudijo, da bi odvrnila vojno in ustvarila trajni mir. Izmed teh je pač najvažnejše Društvo narodov, ki ima svoj sedež v Ženevi in ki mu pripada večina držav na zemlji. Dve mogočni bojeviti državi, Nemčija in Japonska, nista v društvu. V njem pa ni tudi Združenih držav v Ameriki, ki pa so društvu naklonjene in bi le rade, da bi bilo še bolj uspešno v svojem mirotvornem delu.

Važen za človeštvo pa je dan 18. maja l. 1899. Navedenega dne se je namreč prvič sestala v Haagu na Nizozemskem mirovna konferenca. Mnogo držav je poslalo tja svoje zastopnike. Res, konferenca ni uspela, a bila je začetek uradnega sodelovanja narodov naše zemlje, da bi ustvaril na zemlji

mir in da bi se v bodoče preprečile vse vojne. Delo te mirovne konference v Haagu nadaljuje prej omenjeno Društvo narodov.

Zelo pomembno je, da pri miroljubnem in mirotvornem delu sodeluje tudi mladina. Na mladinskem zborovanju v Walesu — v zapadni Angleški — so l. 1922. sklenili, da bodo vsako leto na dan 18. maja poslali vsej mladini širom zemlje brezžično mirovno brzojavko. Z dovoljenjem in sodelovanjem oblasti so to brzojavko poslale mladini vse zemlje brezžične državne postaje v Veliki Britaniji in ona na Eifflovem stolpu v Parizu. Ta prva brzojavka je utonila v narodih brez odgovora kakor v vsemirju... Tako je bilo tudi l. 1923. L. 1924. je waleška mladina prejela dva odgovora na svojo poslanico. Nato pa je našla vsakoletna brzojavka pot do srca neštetim tisočem in stotisočem mladine širom vse naše zemlje. To pričajo številni odgovori, ki prihajajo v raznih oblikah nazaj na Angleško. Posamezno in skupaj odgovarjajo otroci in šole posameznih držav. Nekateri se silno potrudijo, da poleg lepe vsebine pošljejo napisan odgovor na krasno poslikanem papirju. Mnogo od teh je v stalni razstavi v Ženevi. Tudi eden od odgovorov, ki so ga poslali učenci meščanske šole v Zg. Šiški in dekliške srednje šole v Splitu, je tam.

Pri teh odgovorih, ki navadno prihajajo do 18. maja na Angleško in ki jih priporoča tudi naše ministrstvo prosvete, sodelujejo do sedaj otroci sledečih držav:

Albanija, Alžir, Anglija, Argentinijska, Avstralija, Avstrija, Brazilija, Britanska Gvajana, Belgija, Bulgarija, Burma, Ceylon, Čile, Čehoslovaška, Danzig, Danska, Ekvador, Egipt, Estonija, Federacija Malajskih držav, Filipini, Finska, Formosa, Francija, Grčija, Holandska, Holandska Vzhodna Indija, Havajsko otočje, Indija, Irak, Irska svobodna država, Italija, Japonska, Jugoslavija, Java, Kenja, Kanada, Kitajska, Kosta Rika, Kuba, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Meksiko, Madjarska, Natal, Nova Fundlandija, Nemčija, Nova Zelandija, Nigerija, Nova Škotska, Norveška, Njasaland, Paragvaj, Perzija, Peru, Poljska, Portugalska, Romunija, Škotska, Sovjetska Rusija, Španija, Švedska, Švica, Transvaal in Oranje Svobodna Država, Tasmanija, Tunis, Turčija, Urugvaj, Združene države Amerike in Zululand.

Lani se je posebno Romunija odlikovala. Preko svojega poslaništva v Londonu je izročila waleški mladini krasno šatulo, v kateri je bilo 349 odgovorov posameznih romunskih šol. Vsak odgovor je bil krasno izdelan in na vsakem je bilo mnogo podpisov romunskih otrok.

Sedaj pa še nekoliko odgovorov: Skavti iz šole Sv. Janeza v Kopenhagnu so na svoj odgovor napisali geslo:

»Bodočnost bo taka, kakršno si bomo ustvarili.«

Francija se odlikuje z mnogimi lepimi in duhovitimi odgovori. Učenci iz l'Ecole de Filles de Mardie pišejo: »Kakor vi, tako tudi mi ne bomo nehali delati za trajno in trdno mirovno zvezo, da čudoviti izumi človeštva ne bodo služili samo najmočnejšim in najdrznejšim ljudem za pridobivanje in uživanje zemskih dobrin.«

Češki odgovori so, kar se umetniške vrednosti tiče, na prvem mestu.

Iz Portugalske je med drugim prišel odgovor: »Mi dečki vojaškega kolegija v Lisboni Vam odgovarjamo s svojim geslom: Vedno složni za domovino in vse dobro ter se Vam zahvaljujemo za Vaše pozdrave.«

Nova Zelandija: »Mi dečki in deklice Nove Zelandije, daleč v južnem delu Tihega oceana, z veseljem sprejemamo poslanico Miru in Dobre volje na zemlji tam iz daljnega Walesa. Zahvaljujemo se Vam zanj. Zatrjuje nam,

da smo otroci vseh narodov na zemlji SESTRE IN BRATJE, ki imamo enake želje, občutke in upanja.«

Tako gre v brezkončnost dalje. Otroci vseh narodov se pozdravljajo, želeči mir ljudem na zemlji. Tako se tudi spoznavaajo, in ko bodo nekoč dorastli, bodo soodločevali o usodi svojih narodov in vsega sveta.

Letos bo waleška mladina dne 18. maja poslala brezžičnim potom sledečo poslanico miru mladini vsega sveta:

»S SVOJIH IGRIŠČ, ŠOL IN DOMOV POZDRAVLJAMO MI, DEČKI IN DEKLICE IZ WALES, DEČKE IN DEKLICE VSEGA SVETA.

V NAŠO MALO DOMOVINO SE JE ZOPET POVRNILA POMLAD; POMLAD Z VSO SVOJO LJUBKOSTJO V DREVJU IN CVETICAH. TUDI MI OTROCI SMO POMLAD, KAJTI POTOM NAS SE POMLADI ZEMLJA! NA TA DAN MIRU SI PODAJMO VSI SVOJE ROKE, DA BODO TVORILE ŽIVO VERIGO TOVARIŠTVA OKOLI VSE ZEMSKO OBLE.

DANES SE HOČEMO SPOMINJATI S HVALEŽNOSTJO VSEH ONIH NA ZEMLJI, KI SO OBNOVILI ŽIVLJENJE IN KI SO JE OBOGATILI S TEM, DA SO PREMAGALI BOLEZNI IN KI SO S SVOJIM DELOM POVEČALI ZDRAVJE IN SREČO ČLOVEŠTVA.

ZNANOST NAS JE NAPRAVILA SOSEDE: NAJ NAS MIROLJUBNOST NAPRAVI PRIJATELJE.«

Pozivam vas, pošljite še vi kak odgovor tje v Wales, in sicer na naslov: Rev. GWILYM DAVIES, M. A., Vice-President of the Wlsh National Council of the League of Nations Union,

10, Museum Place, CARDIFF, GREAT BRITAIN.

Doba pošiljanja ni omejena. Odgovorite lahko pred in po 18. maju.

Odgovora se bodo močno razveselili. Vsebino napišite v angleškem jeziku. Če pa nimate nikogar, ki bi vam ga napisal v tem jeziku, napišite ga lahko v slovenskem jeziku in v francoskem ali nemškem prevodu. Ne dvomim prav nič, da vam bodo pri tem pomagali vaši predstojniki, posebno pri sestavljanju okrasov. S tem boste pokazali daljnem kulturnim narodom, da mislite tudi vi plemenito in da znate te misli tudi primerno izoblikovati.

Rešitev križanke v 8. številki „RAZOROV“.

VODRAVNO: 1-Rim, 4-tiger, 6-bob, 7-tak, 9-Oka, 10-ako, 11-sr, 12-te, 14-Tula, 16-udor, 17-at, 18-ro, 19-ar, 20-to, 21-ta, 23-da, 24-čoln, 26-Avar, 28-Ela, 29-evo, 30-kg, 33-lm, 34-aleluja, 38-Azija.

NAVPIČNO: 1-riba, 2-Ig, 3-meta, 4-tok, 5-rak, 6-Borut, 8-Kotor, 11-starček, 13-erodrom, 15-Amon, 16-usta, 20-tla, 22-ave, 25-Olga, 27-avla, 31-jez, 32-čunj, 35-la, 36-li, 37-ja.

Rešitev tajinstvenega napisa v 8. številki:

Lenega čaka strgan rokav,
Pal'ca beraška, prazen bokav!

POPRAVI! V 8. številki je treba na strani 151. zamenjati imeni „rdeči naprstnik“ in „volčja črešnja“. Pri sliki o potapljačih se glasi ime za potapljaško obleko pravilno „skafander“.

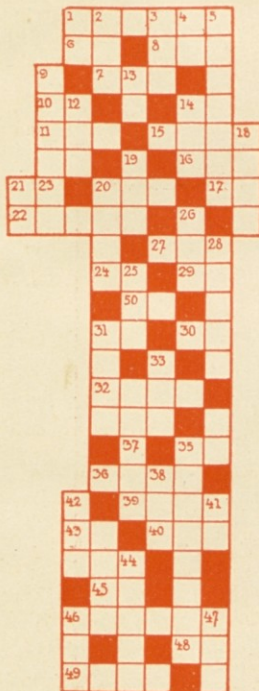
„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevan, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.

POMORSKA SILA USA.

Na pričujoči sliki vidimo nekatere prizore z lanskimi velikimi manevri v Ameriki, pa lahko sklepamo, kako ogromne sile zbirajo Združene države za obrambo svojih morij: 1. Preko 200 letal izvršuje razne formacije nad križarko „Indianapolis“. 2. Težka križarka „Louisville“ in bojna ladja „Pennsylvania“ na reki Hudsonu pred Newyorškimi neboderi. 3. 4. in 5. Bojne ladje defilirajo pred „Indianopolisom“, kjer opazuje manevre predsednik Roosevelt. 6. „Pennsylvania“ s komandantom manevrov Davidom Sellersom. 7. Avionska ladja „Saratoga“, ki ima na krovu vse polno avionov. Ti lahko z ladje zletijo in na njej zopet pristanejo. 8. Bojna ladja „Kalifornija“

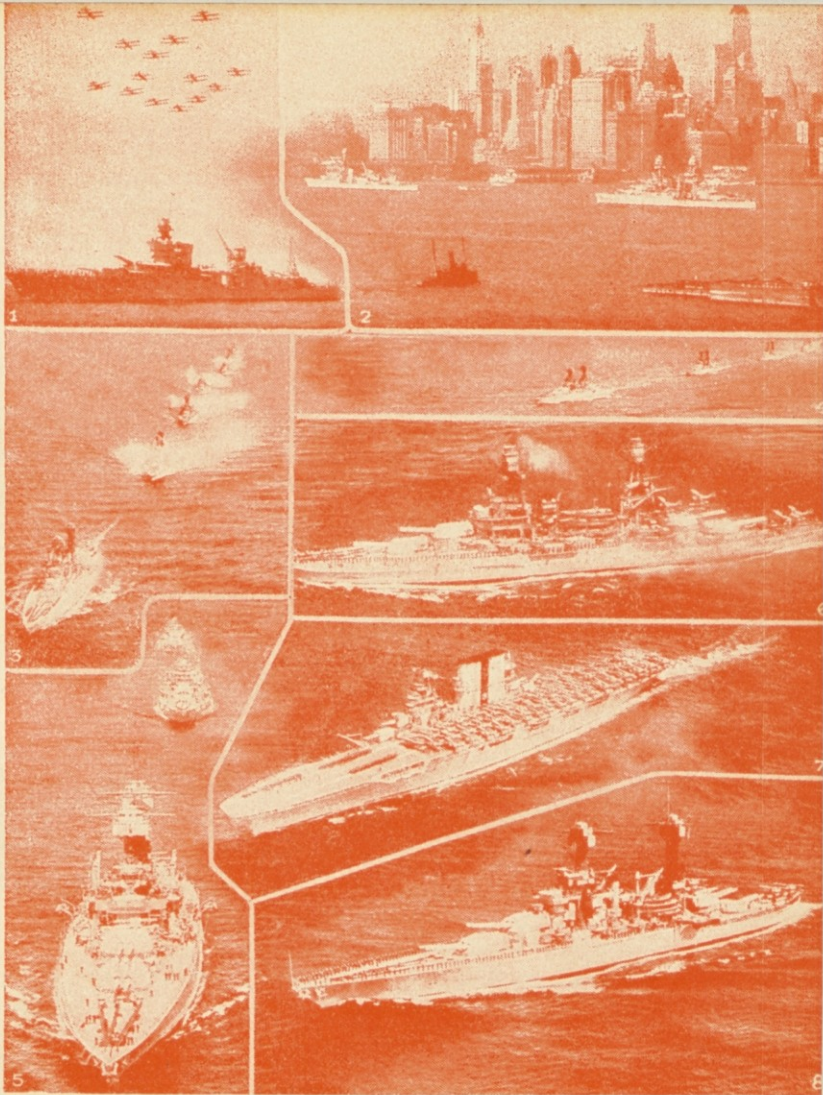
Iz koledarja JS 1935.

KRIŽANKA.

Vodoravno: 1 slovenski pesnik, 2 veznik, 7 družinski glavar, 8 osebni zaimek ženskega spola, 10 števnik, 11 predmestje Ljubljane, 14 pritrdilnik, 15 stih, 16 del posode, 17 ploskovna mera, 20 kaj pride po volji? 21 osebni zaimek, 22 krstno ime pisatelja prve slovenske igre (Vodnikov vrstnik), 24 igralna karta, 27 svojilni zaimek, 29 grška črka, 30 okrajšava za pouk, 31 okrajšava za kraljevi, 32 shajališče čarovnic, 35 osebni zaimek, 36 Vodnikovo meniško oblačilo, 39 jugoslovanski ples, 40 domača žival, 43 vrsta žita, 45 nikalnica, 46 kaj je bil Valentin Vodnik? 48 nikalna glagolska oblika, 49 pritok Save, 50 veznik. — Navpično: 1 vikalnica, 2 osebni zaimek srednjega spola, 3 svetopisemska oseba, 4 veznik, 5 družabno shajališče, 9 Vodnik, sodobnik, urednik „Pisamic“, 12 šivalna potrebščina, 13 pogojni veznik, 14 stari oče, 18 kdo javlja dan? 19 član družine, 20 življenska potrebščina, 21 kazalni zaimek, 23 veznik, 25 mlečni izdelek, 26 vzrok Vodnikove smrti, 28 Vodnikov rojstni kraj, 31 slovenska reka, 33 drevesna snov, 34 osebni zaimek, 35 krstno ime slovenskega pesnika, 37 nočna ptica, 38 strelno orodje, 41 del voza, 42 življenski sok, 44 obrtnik, 46 del oblačila, 47 začimba.

Lisac Drago, učenec III. razr. meščanske šole v Trbovljah.

V S E B I N A

Tone Gaspari: Učiteljica 257. — Ilka Vaštetova: Zaklad v Emoni 258. — Slavko Veselič: Filatelija za mladino 261. — Irma Scheligo: Materinski dan 264. — J. Keating — J. Baukart: Učeni Tomaž 265. — Janković L. Bratislav: Narodni guslari i pevači 267. — V deželi levov 270. — Peter Zrinski in Krsto Frankopan 273. — Drago Humek: Nekaj o pletenju 273. — Josip Brinar: Zadnji Celjani 275. — Oskar Hudales: Brat Bill 278. — Miran Jarc: Sanjska igrca 282. — Fakin Anton: Vraže 284. — Kunaver Pavel: Mir ljudem na zemlji 286.

Naslovna slika: BEOGRAD PONOČI.

KAKO BI DVIGNILI POTOPLJENE LADJE.

V teku mnogih deset- in stoletij je pogoltnilo morje na tisoče in tisoče velikih in malih ladij. Mnogo teh je imelo v sebi ogromna bogastva, ki ležijo neizrabljena na morskem dnu, često v nedosežni globini. Nekaj potopljenih ladij so že dvignili, a le na razmerna plitvih mestih. Kakor mnogo drugih težkih tehniških nalog hočejo ameriški inženjerji rešiti tudi to vprašanje na svoj originalen način. — Inženjer Claude Byler konstruira velik ponton (plavajoč zaboj), ki bo meril v dolžini 218, v širini pa 76 m, od dna do palube 27 in nad njo še 40 m tako, da bo lahko dvignil največje ladje prav iz vode v zrak. Za dviganje in prijetanje bo služilo deset orjaških klešč na jeklenih vrveh. Klešče se bojo prerile skozi pesek in blato in kamenje do potopljenih ladij, pa jih bojo zgrabile in iztrgale iz mokrega groba. V vsaki globini! Zakaj stroji, ki gibljejo in dvigajo klešče, imajo na razpolago okoli 3000 m vrvi. Na pontonu je predvidena neizmerno močna jeklena krogla za opazovalce, ki bo imela prostora za pet ljudi. Reflektorji z bajno svetlobo 6 milijonov sveč bojo razsvetljevali morsko dno. Pravijo, da bojo lahko dvignili največjo ladjo iz globine 900 m v 12 urah.

Po koledarju JS 1935.

